

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Speciální pedagogika

Studijní obor

(kombinace): Speciální pedagogika předškolního věku

**RODINA PŘEDŠKOLNÍHO DÍTĚTE A VOLNÝ
ČAS**

**FAMILY WITH A PRE-SCHOOL CHILD AND
THEIR FREE TIME**

Bakalářská práce: 09–FP–KSS–2002

Autor:

Martina HRONOVÁ

Podpis:

Adresa:

Na Kopci 32

466 01, Jablonec nad Nisou

Vedoucí práce: prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
59	13	0	7	25	4 + 1 CD

V Liberci dne: 30.11.2010

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Martina Hronová
adresa: Na Kopci 32, 466 01 Jablonec nad Nisou
studijní obor (kombinace): Speciální pedagogika předškolního věku
Název BP: **Rodina předškolního dítěte a volný čas**
Název BP v angličtině: **Family with a Pre-school Child and their Free Time**
Vedoucí práce: prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
Konzultant:
Termín odevzdání: 15.04.2010

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 20.03.2009

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): MARTINA HRONOVÁ

Datum: 12. 5. 2009

Podpis:

Název BP: RODINA PŘEDŠKOLNÍHO DÍTĚTE A VOLNÝ ČAS

Vedoucí práce: prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.

Podpis:

Cíl: Zjistit, jak rodiny s předškolními dětmi tráví volný čas. Zmapovat jaký podíl má v životě současného předškoláka televize a počítač v kontrastu s pohybovými aktivitami a pobytem v přírodě. Shromáždit informace o organizacích nabízejících aktivity pro předškoláky na Jablonecku a zjistit, zda mají rodiče o těchto organizacích a jejich činnosti přehled.

Požadavky:

1. Studium literatury a zdrojů
2. Formulace teoretických východisek
3. Projektování průzkumu
4. Sběr dat
5. Formulace závěrů a návrhů opatření

Metody: Analýza produktů lidské činnosti, dotazování

Literatura:

KERN, M., NOLZ, P. *Přehled psychologie*. Vyd. 1. Portál. Praha 2005. ISBN 80-7367-121-2

PIAGET, J., INHELDEROVÁ, B. *Psychologie dítěte*. Vyd. 1. Portál. Praha 2001. ISBN 80-7178-608-X

SIGMAN, A. *Remotely controlled*. Vermilion. London 2005. ISBN 009190260-6

SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Vyd. 1. Portál. Praha 2001. ISBN 80-7178-559-8

ŠEĎOVÁ, K. *Děti a rodiče před televizí*. Vyd. 1. Paido. Brno 2007. ISBN 978-80-7315-149-2

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie pro obor speciální pedagogika předškolního věku*. Vyd. 1. TUL, Liberec 2007. ISBN 978-80-7372-213-5

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce.

V Liberci dne: 30.11.2010

Martina Hronová

Poděkování:

Poděkování za spolupráci při tvorbě bakalářské práce patří zejména vedoucímu bakalářské práce prof. PhDr. Karlu Rýdlovi, CSc., kterému děkuji za vstřícný přístup (a to i v časové tísní), ochotné zodpovídání všech dotazů, ale také za cenné rady, poznámky a připomínky k práci v průběhu jejího vzniku. Dále bych chtěla poděkovat ředitelkám a učitelkám jabloneckých mateřských škol: MŠ Adélka v ulici 28. října, MŠ Žlutá v Jugoslávské ulici a MŠ Motýlek ve Střelecké ulici, které umožnily realizaci průzkumu. V neposlední řadě patří poděkování také všem rodičům žáků zmíněných mateřských škol, kteří se průzkumu ochotně zúčastnili. Na závěr bych ráda poděkovala své rodině, jejíž členové se trpělivě střídali v péči o mého syna a vytvořili mi tak časový prostor pro tvorbu bakalářské práce.

Martina Hronová

autorka

Název bakalářské práce: RODINA PŘEDŠKOLNÍHO DÍTĚTE A VOLNÝ ČAS

Název bakalářské práce: FAMILY WITH A PRE-SCHOOL CHILD AND THEIR
FREE TIME

Jméno a příjmení autora: Martina HRONOVÁ

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2010/2011

Vedoucí bakalářské práce: prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.

Resumé:

Bakalářská práce se zabývala problematikou volného času dětí předškolního věku v souvislosti s jejich rodinami. Cílem práce bylo zjistit, jak rodiny s předškolními dětmi tráví volný čas, zmapovat jaký podíl má v životě dítěte televize a počítač v kontrastu s pohybovými aktivitami a pobytem v přírodě a také shromáždit informace o organizacích nabízejících aktivity pro předškoláky v Jablonci nad Nisou. Práci tvořily dvě stěžejní oblasti – část teoretická a část praktická. Teoretická část pojednávala o stavu současné rodiny, jejím významu pro dítě, ale i o specifických předškolního věku. V souvislosti s problematikou volného času byla pozornost věnována zejména pohybu jako základní fyziologické potřebě dítěte a na druhé straně televizi jako činiteli, jež významně ovlivňuje vývoj, socializaci i zdraví dítěte. Praktická část zjišťovala, pomocí osmdesátidevíti dotazníků, vztah a postoje rodin dětí předškolního věku k volnočasovým aktivitám, způsob trávení volného času dětí (opět se zaměřením na pohybové a televizní návyky) a informovanost rodičů o nabídce volnočasových aktivit na Jablonecku.

Klíčová slova: definice rodiny, současná rodina, specifika předškolního věku, definice volného času, pedagogika volného času, prostředí volnočasových aktivit, pohybový vývoj, dětské televizní diváctví, centrální nervová soustava v souvislosti se sledováním televize, televize a násilí, vztah k volnému času a způsob jeho trávení, nabídka volnočasových aktivit na Jablonecku

Summary:

The bachelor Theses focused on the pre-school aged children's free time in context with their families. The main aim of the work was to find out how families with children of the above

mentioned ages spend their free time, focusing on television viewing (and playing computer games) in comparison with physical education and outdoor activities. The Bachelor Thesis contained of two parts – a theoretical and a practical one. The theoretical part described contemporary families, their importance for children but also specifics of pre-school age. The work dealt with children's free time, stressing out physical activities and television viewing as the important agents affecting children's development, socialization and health. The practical part, using questionnaires from eighty-nine families, tried to find out facts about the parents' attitude towards leisure time, how much time the children spend doing certain activities (especially watching television and physical education) and also the quality of information the parents have about organizations in Jablonec nad Nisou which offer leisure time activities for pre-school children.

Keywords: definition of family, contemporary family, specifics of pre-school age, definition of free time, leisure time pedagogy, free time environment, physical development, children's television viewing, central nervous system in context with television viewing, television and violence, attitude towards free time, free time activities in Jablonec nad Nisou

Resümee

Die Bachelorarbeit befasste sich mit der Problematik der Freizeitgestaltung bei Kindern im Vorschulalter im Zusammenhang mit ihren Familien. Das Ziel der Arbeit bestand in der Feststellung und Kartografierung dessen, wie Familien mit Vorschulkindern die Freizeit verbringen, welchen Anteil Fernsehen und Computer im Leben des Kindes im Kontrast zu den Bewegungsaktivitäten und dem Aufenthalt in der Natur haben, sowie auch in der Sammlung von Informationen über Organisationen, die Aktivitäten für die Vorschulkinder in Jablonec nad Nisou anbieten. Die Arbeit bestand aus zwei Schwerpunktbereichen - aus dem theoretischen Teil und dem praktischen Teil. Der theoretische Teil behandelte den Zustand der gegenwärtigen Familie, ihre Bedeutung für das Kind, jedoch auch die Spezifika des Vorschulalters. Im Zusammenhang mit der Freizeitproblematik wurde besondere Aufmerksamkeit der Bewegung als grundlegendem physiologischem Bedürfnis des Kindes und andererseits dem Fernsehen als Faktor gewidmet, der relevanten Einfluss auf die Entwicklung, die Sozialisierung und auch die Gesundheit des Kindes hat. Der praktische Teil ermittelte mithilfe von neunundachtzig Fragebögen das Verhältnis und die Standpunkte der Familien der Vorschulkinder zu den Freizeitaktivitäten, die Art der Freizeitgestaltung (wiederum mit Orientierung auf die Bewegungs- und Fernsehgewohnheiten) sowie die

Informiertheit der Eltern bezüglich des Angebotes an Freizeitaktivitäten im Gebiet von Jablonec.

Schlüsselwörter: Definition der Familie, gegenwärtige Familie, Spezifika des Vorschulalters, Definition der Freizeit, Freizeitpädagogik, Umfeld der Freizeitaktivitäten, Bewegungsentwicklung, Kinder als Fernsehzuschauer, ZNS (zentrales Nervensystem) im Zusammenhang mit dem Fernsehen, Fernsehen und Gewalt, Bezug zur Freizeit und ihrer Gestaltung, Angebot an Freizeitaktivitäten im Gebiet von Jablonec

OBSAH

1 ÚVOD.....	10
2 TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ PROBLÉMU	11
2.1 RODINA.....	12
2.1.1 SOUČASNÁ RODINA.....	12
2.1.2 VÝZNAM RODINY V ŽIVOTĚ PŘEDŠKOLÁKA.....	16
2.2 SPECIFIKA PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU.....	17
2.3 VOLNÝ ČAS	19
2.3.1 DÍTĚ V PŘEDŠKOLNÍM OBDOBÍ V SOUVISLOSTI S VOLNÝM ČASEM	21
2.3.2 PROSTŘEDÍ PRO VOLNOČASOVÉ AKTIVITY PŘEDŠKOLNÍCH DĚTÍ.....	22
2.3.3 FYZICKÝ A POHYBOVÝ VÝVOJ V PŘEDŠKOLNÍM OBDOBÍ	24
2.3.4 TELEVIZE A POČÍTAČ.....	27
2.3.4.1 Centrální nervová soustava v souvislosti s dětským televizním diváctvím.	27
2.3.4.2 Předcházení důsledkům sledování televize.....	29
3 PRAKTICKÁ ČÁST	31
3.1 CÍL PRAKTICKÉ ČÁSTI	31
3.1.1 STANOVENÍ PŘEDPOKLADŮ	32
3.2 POUŽITÉ METODY	33
3.2.1 PŘEDVÝZKUM A JEHO VÝSLEDKY	33
3.3 POPIS ZKOUMANÉHO VZORKU.	35
3.4 PRŮBĚH PRŮZKUMU	35
3.5 ZÍSKANÁ DATA JEJICH INTERPRETACE.	35
3.5.1 PRVNÍ ČÁST DOTAZNÍKU.....	35
3.5.2 DRUHÁ ČÁST DOTAZNÍKU.....	41
3.5.3 TŘETÍ ČÁST DOTAZNÍKU.....	48
4 ZÁVĚR.....	53
5 NÁVRH OPATŘENÍ	55
6 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	57
7 SEZNAM PŘÍLOH.....	59

1 ÚVOD

Fakt, že na dítě působíme a ovlivňujeme jej již v období před jeho narozením, je obecně znám. Je důležité, jaký k dítěti zaujmeme postoj, jaké mu vytvoříme prostředí, jaké nabídneme podněty pro jeho rozvoj, zda ho zahrneme láskou či nikoli.

Občas přesto slýcháme debaty o tom, kdy je vhodné začít s výchovou dítěte. Že ten malinký tvoreček potřebuje především uspokojit své biologické potřeby a stejně ničemu nerozumí. Opak je ale pravdou. Malé dítě je jako nepopsaný list a my v roli rodičů, od samého počátku jeho existence začínáme psát snad ty nejdůležitější kapitoly jeho života. To my mu zprostředkováváme informace o světě a o vztazích mezi lidmi, utváříme jeho hodnoty a postoje, pomáháme s vytvořením vědomí vlastní identity. Zkrátka jsme spolutvůrci jeho osobnosti.

Tak jako se u dítěte soustředíme na mnoho faktorů jeho vývoje, měli bychom také co nejdříve začít budovat vztah k volnočasovým aktivitám. Naučíme-li dítě smysluplně využívat volný čas, možná tak předejdeme problémům, které by se mohly objevit v pozdějších letech, kdy už je náprava velmi náročná. Do jisté míry můžeme tedy výchovu k volnočasovým aktivitám vnímat jako preventivní opatření před společensky nežádoucími projevy, jako je vandalismus, kriminalita, užívání drog a jiné nevhodné chování, které je pravděpodobně odpovědí na nudu, na to, že děti či mladiství nevědí, jak naložit se svým časem.

Je známo, že dítě se učí nápodobou. To co vidí okolo sebe, stává se pro ně normou. Rodiče tedy nemohou od svého potomka očekávat, že bude hrát fotbal, malovat a zpívat, jestliže sami proleží celé odpoledne u televize. Nepodceňovat způsob trávení volného času již předškolního dítěte je tedy velmi důležité.

Předškolní věk můžeme podle Vágnerové chápat v širším smyslu jako věk od narození po nástup do školy. Nebo v užším smyslu jako období docházky do mateřské školy až po nástup do školy, tedy období od tří do šesti až sedmi let. (Vágnerová, 2007, s. 78)

Právě předškolním dítětem v užším slova smyslu se zabývá tato bakalářská práce. Není opomenuta ani důležitost rodiny dítěte a to z prostého důvodu, že malý předškolák neví jak smysluplně svůj čas využít. Potřebuje od dospělého pomoci, ukázat, vést. Rodina je stále jeho nejdůležitějším prostředím a má na dítě největší vliv. Problematika využívání volného času je tedy zasazena do kontextu celé rodiny.

Cílem bakalářské práce je zjistit, jak rodiny s předškolními dětmi tráví volný čas. Zmapovat jaký podíl má v životě současného předškoláka televize a počítač v kontrastu s pohybovými aktivitami a pobytem v přírodě. Shromáždit informace o organizacích

nabízejících aktivity pro předškoláky v Jablonci nad Nisou a zjistit, zda mají rodiče o těchto organizacích a jejich činnosti přehled. Použitou metodou ke zjištění zmíněných informací je dotazník pro rodiče s otevřenými i uzavřenými otázkami, případně jejich kombinací.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se zabývá charakteristikou současné rodiny, nastiňuje její význam v životě dítěte předškolního věku, charakterizuje dítě v předškolním období. Zamýšlí se nad významem a definicemi volného času. Velká pozornost je věnována dětskému televiznímu diváctví a pohybovému vývoji dítěte. Televize (a počítač) se stala běžnou součástí téměř každé domácnosti. Je v podstatě rodinným členem. Ovlivňuje naše životy, krade náš volný čas a omezuje naše pohybové aktivity. Pomalu se vkrádá i do životů malých dětí. Málokdo přemýšlí o tom, jaký vliv může televize mít na vývoj dítěte, jeho myšlení, chování a v neposlední řadě zdraví.

Praktická část zjišťuje, jaký mají rodiny dětí předškolního věku vztah a postoj k volnočasovým aktivitám. Mapuje způsob trávení volného času dětí. Zde se zaměřuje zejména na sledování televize a hraní na počítači v kontrastu s jinými aktivitami, především pohybovými. Informovanost rodičů o organizacích na Jablonecku, nabízejících aktivity pro děti v předškolním období je dalším důležitým bodem praktické části práce. Následně je nabídnuta interpretace získaných dat včetně jejich tabulkového a grafického znázornění. Pozornost je také věnována doporučením pro praxi, plynoucích ze získaných informací.

Jelikož v dnešní hektické době nemají rodiče neustále čas a sílu na vymýšlení aktivit pro své děti, nabízí bakalářská práce také seznam organizací na Jablonecku, včetně jejich stručné charakteristiky, které mohou být cílem rodin s předškolními dětmi při hledání možností využívání a naplňování volného času. (Příloha č. 1)

2 TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ PROBLÉMU

Teoretická část práce ve svých podkapitolách nabízí charakteristiku současné rodiny a dítěte v předškolním období. Zabývá se významem rodiny pro dítě. V souvislosti s volným časem se potom zaměřuje zejména na pohybový vývoj dítěte a dětské televizní diváctví. Důvodem je fakt, že sledování televize je naprosto běžnou činností (nebo spíše nečinností) malých dětí a to na úkor pohybových aktivit, jež jsou pro dítě přirozenou a významnou fyziologickou potřebou.

2.1 RODINA

Když se řekne rodina, většině z nás jako první vytane na mysl obraz – rodiče a dítě nebo děti. Před několika desítkami let by tento obraz zahrnoval asi mnohem více lidí. Rodina se vlivem času, prostředí a událostí neustále mění a formuje. Mění se její postavení ve společnosti i postavení jednotlivých členů.

Právě pro zmíněné důvody pravděpodobně neexistuje odborná definice rodiny. Sobotková říká, že jde o jev nesmírně složitý a proto by bylo obtížné dosáhnout jednotné a obecně přijímané definice. (Sobotková, 2001, s. 22) Podle ní můžeme na rodinu pohlížet jako na systém, tedy soubor částí a vztahů mezi nimi. Sobotková dále uvádí, že například Kramer (1980) charakterizuje rodinu takto: „Rodina je skupina lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených transakčních vztahů. Členové jsou často (ale ne nutně) vázáni hereditou, legálními manželskými svazky, adopcí nebo společným uspořádáním života v určitém úseku jejich životní cesty. Kdykoli mezi blízkými lidmi existují intenzivní a kontinuální psychologické a emocionální vazby, může být užíván pojem rodina, i když jde např. o nesezdaný pár, o náhradní rodinu, atd.“ (Sobotková, 2001, s. 22)

Podle Jand'ourka je rodina „forma dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti. Další znaky toho co je **r.**, jsou sociokulturně podmíněny. Patří k nim společné bydlení, příslušnost ke společné příbuzenské linii, společná produkce a konzumování statků atd. Funkcemi **r.**, jsou reprodukce lidského rodu a výchova potomstva.“ (Jand'ourek, 2007, s. 206)

Rodina by měla být útočištěm pro všechny její členy. Měla by být oázou klidu a bezpečí, a to hlavně pro děti. Rodina je primárním prostředím dítěte a je nejdůležitějším činitelem v jeho socializačním procesu. V něm má rodina zásadní a nenahraditelný význam. Šed'ová uvádí, slovy Bergera a Luckmana, „že výsledky primární socializace v rodině jsou velmi robustní a mnohem odolnější vůči změně než výsledky socializace sekundární. Tuto skutečnost vysvětlují tím, že malému dítěti se rodiče nabízejí jako jediní významní druzí, s nimiž se může identifikovat.“ (Šed'ová, 2007, s. 24)

2.1.1 SOUČASNÁ RODINA

Současná rodina je podle Heluse obvykle označována pěti pojmy:

- **nukleární** (jádrová), Sociologický slovník nabízí též pojem **atomární** (Jand'ourek, 2007) – základem je jádro rodiny, které tvoří partnerská či manželská dvojice sdílející intimní soužití
- **manželská** (partnerská)
- **dvougenerační** – na rozdíl od dob minulých, sestává obvykle z generace rodičů a generace dětí

„Těmito třemi znaky se současná rodina liší od rodiny, kterou označujeme jako rodinu tzv. velkou, vícegenerační, nebo také rodinu rodovou či příbuzenskou. Byla samozřejmostí do průmyslové revoluce a přetrvávala s větší či menší odolností v jednotlivých prostředích Evropy až do přelomu 19. a 20. století.“ (Helus, 2007, s. 137)

Ačkoli jsou zmíněné znaky přiřazovány současné rodině, nedá se říci, že by vícegenerační rodiny, ve smyslu soužití několika generací pod jednou střechou, již neexistovaly. Některé rodiny si na tomto způsobu soužití zakládají. Rovněž začnou-li se dospělé děti starat o své stárnoucí rodiče, sejdou se v jedné domácnosti děti, rodiče i prarodiče. Vícegenerační rodinu, byť v jiné podobě než měla ta, kterou popisoval Helus, nelze ani v dnešní době zcela vyloučit.

- **intimně vztahová** – oproti rodině tradiční, velké, jejímž smyslem bylo především udržet domácí statky v rodině, je současná nukleární rodina založena především na vzájemné lásce, citové blízkosti i sdílených starostech jádrových osob. Velkou roli zde hraje vzájemná empatie a citová a psychická opora.
- **privátní individualizace** – „vymanění z pout tradice, historicky předávaných zvyků a závazků, majetkových a profesních předurčeností, znamená možnost i nutnost rozhodovat se, volit, nést za své rozhodnutí zodpovědnost,... ...paralelně s privátní individualizací vstupuje na scénu i společenská kontrola, zasahující do života lidí jako korektiv a jako vytyčení zásad náležitého života. Projevuje se to zejména např. ve formulaci zákonů povinné péče o děti – o jejich zdraví, vzdělání, důstojnost.“ (Helus, 2007, s. 139) Dá se říci, že dříve (v tradičních, velkých rodinách) se o kontrolu a korekci chování a jednání postarala rodina sama, neboť měla nad svými členy daleko větší moc. Jak Helus zmiňuje, dnes už tato kontrola náleží společnosti.

Jelikož je zde srovnávána současná rodina s rodinou tradiční, velkou, bylo by vhodné,

pro lepší uvědomění si rozdílů či proměn, velkou rodinu alespoň stručně charakterizovat.

Jak již bylo řečeno, tradiční, velká, vícegenerační rodina byla běžná do průmyslové revoluce. Příchod průmyslu ohrozil tradiční rodinná hospodářství a řemeslné živnosti. Zapříčinil masový pohyb obyvatelstva z venkova do měst a oslabení či rozpad tradičních rodových svazků. „Rozrušení uvedených pout odchodem do města, nezbytnost samostatně se rozhodovat, volit povolání, nacházení partnerů mimo pravidla velké rodiny – to vše přinášelo určitý druh svobody, ale také více izolace od pevného zázemí; více nezávislosti, ale také více vystavenosti náporům nesrozumitelných a neovlivnitelných událostí; více vzájemné intimity, ale také více vrtkavosti tak, jak city přicházejí a odcházejí, aby vznikaly nové.“ (Helus, 2007, s. 139)

Základem velké rodiny byl manželský svazek, který byl zapojen do širších příbuzenských vazeb tvořených mnoha generacemi. Sňatky dojednávávali obvykle rodiče budoucích manželů. Vzepřít se rodičovské autoritě bylo téměř nemožné.

Tehdejší manželství fungovalo na jiných principech než rodina současná. Moc nad rodinou měla autorita rodu, tradiční zvyklosti, starost o dobrou pověst, ale i náboženská ustanovení. Manželský svazek byl svazkem navždycky, rozvod byl naprosto vyloučen. To ale jistě neznamená, že lidé byli spolu šťastnější, než jsou teď, a proto se nerozváděli. Dá se předpokládat, že měli ke vstupu do manželství větší respekt, nejednalo se o nějaké náhlé rozhodnutí, které se dalo zase bleskurychle zrušit, jak tomu dnes bývá. Navíc lidé cítili zodpovědnost vůči celé rodině. Ostuda a pravděpodobně i ztráta společenského postavení při případném rozvodu byly něčím naprosto neakceptovatelným.

Také volba povolání nebyla tak svobodná jako v dnešní době, ale byla většinou dána typem rodinného hospodářství či řemesla. To se děti učily od svých rodičů a zcela samozřejmě v něm také později pokračovaly. Prvorozený syn zde měl výsadní postavení. „...zodpovědnost za dědění, generacemi shromažďovaný a rozhojňovaný majetek a budovanou pověst se stavěla nad individuální kariéru.“ (Helus, 2007, s. 138)

Jestliže před sto lety byl rozvod něčím nemožným a společensky nepřijatelným, dnes je naprosto běžným řešením partnerských krizí. Důkazem toho jsou demografické údaje z 1. pololetí roku 2009, které ukazují, že v daném období bylo uzavřeno 18 700 sňatků a rozvedeno 14 900 manželství. (Holý, 2009) To je číslo poněkud alarmující a činí ze vstupu do manželství trochu frašku. Nabízí se zamyšlení, zda význam uzavírání manželských svazků není dnes již otázkou minulosti. Soužití nesezdaných párů je v dnešní době stále běžnější a společensky respektované a rozhodně se nedá říci, že by bylo méně zodpovědné nebo poskytovalo dětem méně kvalitní rodinné zázemí. Není výjimkou, že se dva lidé rozhodnou

vstoupit do manželství po mnohaletém soužití a velmi brzy rozšíří rozvodovou statistiku. Vystává otázka, proč se toto děje. V souvislosti s charakteristikou současné rodiny bylo výše uvedeno, že typickým znakem je privátní individualizace, vymaňování se z pout tradice. Možná právě vysoká rozvodovost či rozhodnutí nevstupovat do manželského svazku vůbec je, byť i třeba podvědomou, snahou se z oněch pout vymanit. Štěrbová (2008) rozvodový trend výstižně popisuje slovy, že dnes se z manželství vystupuje jako z tramvaje. Studie rozvodovosti v kontrastu s rozchody nesezdaných párů by byla jistě velmi zajímavá a přinesla by do problematiky nové světlo. Pro dítě je ale v obou případech výsledek stejný. Jeho domov, zázemí, ostrůvek jistoty a bezpečí je rozchodem rodičů nenapravitelně a nenávratně narušen. Rozchod rodičů vytváří prostor pro pocit nejistoty a úzkosti. „Děti pocítují emoční distres a jejich chování je problémové. Emoce jako hněv, zášť, pocity nepohody a nevyhovění, úzkost a deprese jsou charakteristickými pro vyrovnání se se zmatkem a obavami pocházejícími ze změn vztahů v rodině a v jejich životních situacích. ... Je prokázáno, že ve srovnání s dětmi vyrůstajícími se dvěma nerozvedenými rodiči jsou tyto děti „rizikovější“ ve svém vývoji, mají problémy v chování, problémy ve škole.“ (Štěrbová, 2008)

Mimo vysoké rozvodovosti je dalším typickým znakem současné rodiny odsouvání rodičovství na pozdější věková období. Podle Šulové (2004) tento jev souvisí s vysokou zaměstnaností žen. Matoušek uvádí, že po pádu komunistického režimu jsou sňatky a rodičovství odsouvány na dobu, kdy má člověk ukončené vzdělání a započatou pracovní dráhu. (Matoušek, 1997, s. 36) Ještě by bylo vhodné doplnit, kdy je mladý člověk ekonomicky nezávislý na svých rodičích, což nemusí nutně souviset se započatou pracovní dráhou.

V situaci současné rodiny panuje do jisté míry zmatek, je „nestabilní, nedává vždy optimální model chování, který by dítě mělo vnímat v přirozených rodinných společenských aktivitách.“ (Štěrbová, 2008) „Dochází k omezování bezprostředních kontaktů mezi partnery i mezi dětmi a rodiči následkem celkového životního způsobu, tempa, měřítek hodnot.“ (Šulová, 2004, s. 6) Odborníci často mluví o krizi rodiny v souvislosti s jejím aktuálním stavem. Zmíněná krize a omezování kontaktů mezi rodinnými členy je nepochybně dána také nutností zajistit rodinu po ekonomické stránce. To je jistě důležité, ale přesto je vhodné položit si otázku, kde je hranice nutnosti a nezbytnosti a kde již zbytečnosti a marnotratnosti. Pod taktovkou dnešního konzumního způsobu života ona nutnost často přerůstá v touhu uspokojit materiální hlad, snahu zvýšit životní standard, dovolit si stále víc, koupit lepší auto, postavit větší dům, zkrátka, jak se říká „mít se dobře“. Na pěstování vztahů mezi rodinnými členy, povídání, sdílení činností už většinou nezbývá příliš času.

Odborná veřejnost se přes všechnu kritiku vyjadřuje o rodině také pozitivně. „Čteme-li poněkud alarmující psychologické či sociologické publikace na téma rodina, lépe řečeno „rodina v krizi“, a vnímáme-li realitu života, neubráníme se myšlence, že rodina sice reaguje na celospolečenské změny, tak jako v historii vždy, ale jako významná sociální struktura si i nadále drží svůj význam.“ (Šulová, 2004, s. 8) Tuto myšlenku nezbyvá než podpořit. To, že si rodina drží významné společenské postavení je nepochybně dáno také vztahem každého individuálního jedince k ní. Ať již žebříček hodnot prodělává změny směrem k materiálním hodnotám, jak bylo zmíněno výše, rodina je nepochybně pro každého člověka stále na nejvyšší příčce.

2.1.2 VÝZNAM RODINY V ŽIVOTĚ PŘEDŠKOLÁKA

Rodina má v životě každého člověka své nezastupitelné místo. O významu rodiny pro vývoj lidského jedince, jež daleko přesahuje hranice dětství, jistě není pochyb. Stěží bychom v odborných publikacích hledali autora, který by rodinu jako nejdůležitější faktor ovlivňující celý život člověka, zpochybňoval. Smyslem této kapitoly není srovnávání názorů jednotlivých autorů, ale pohled na význam rodiny pro dítě ze sociálního hlediska, tak jak jej vidí a velmi zajímavě interpretuje Chvála a Trapková (2004).

Rodina je zmíněnými autory nazývána sociální dělohou. Přirovnávají vývoj dítěte v jeho primárním sociálním prostředí k vývoji zárodku a plodu v děloze. „Proces zrání plodu v těle matky se na vývojově vyšší – psychosociální – úrovni ve svých základních parametrech opakuje,...“ (Chvála, Trapková, 2004, s. 87) Mezi oběma dělohami – biologickou a sociální vidí autoři jistou paralelu, jakoby sociální vývoj dítěte zrcadlil vývoj prenatální.

Vývoj vztahu mezi partnery v souvislosti s rodičovstvím přirovnávají ke vzniku placenty. „Tak jako je placenta orgánem zprostředkujícím látkovou výměnu mezi mateřským organismem (tedy vnějším prostředím) a plodem, tak je interakční prostředí mezi rodiči zdrojem „sociální výživy“ pro dítě.“ (Chvála, Trapková, 2004, s. 99) Děloha potom zajišťuje ochranu plodu před nepříznivými vlivy okolí. Stejně tak by měla fungovat sociální děloha v životě malého dítěte v podobě bezpečného a podnětného rodinného prostředí.

Chvála a Trapková poukazují na to, že určité vývojové fáze a proměny probíhají jak v děloze, tak v postnatálním vývoji dítěte ve správně načasované posloupnosti a nelze je vynechat ani přeskočit. „...můžeme vystopovat zákonitosti, jejichž naplnění je nepřekročitelné. Tento řád na pozadí obou dějů obsahuje překvapivé podobnosti.“ (Chvála,

Trapková, 2004, s. 104)

Těhotenství je porodníky členěno na tři výrazné fáze – trimestry, jež se od sebe liší dynamikou vývoje, v každém trimestru jsou plněny různé úkoly a také s sebou jednotlivé trimestry přináší určitá rizika a ohrožení. „Také vývoj dítěte v rodině rozčleňují psychologické teorie na tři období po šesti letech se dvěma zřetelnými hranicemi: do šesti let věku dítěte, od šesti do dvanácti let a od dvanácti do osmnácti let.“ (Chvála, Trapková, 2004, s. 104)

Nahlédneme nyní na fyziologický vývoj jedince v děloze v prvním trimestru těhotenství v analogii se sociálním vývojem dítěte do šesti let věku. Během prvních tří měsíců prenatalního období dochází k prudkému vývoji buněk, vzniká placentární systém a zárodek. Vyvíjejí se životně důležité orgány. Placenta plně přebírá zodpovědnost za výživu zárodku, navíc komunikuje s krevním oběhem matky, tedy s prostředím. První trimestr je z hlediska možné patologie považován za nejrizikovější. (podle Chvála, Trapková, 2004, s. 104)

Podobně prvních šest let vývoje v sociální děloze probíhá ve znamení dynamického vývoje. Představíme-li si, co všechno si dítě během prvních šesti let života osvojí a naučí se, uvědomíme si, že takový bohatý a jedinečný vývoj se již nebude v pozdějším věku opakovat. Dítě si vytváří první a základní vztah a je na svoji sociální dělohu zcela odkázáno. Mělo by se v ní cítit dobře a bezpečně. Žije v ní chráněno před okolním světem, o kterém ale, skrze určitou propustnost stěn sociální dělohy, získává informace a pomalu s ním navazuje kontakt. Je schopno rozšiřovat sociální vazby a vztahy mimo rodinu. Jinými slovy můžeme říci, že probíhá socializace, jejíž zdárný a zdravý průběh závisí na stabilitě a bezpečí rodinného prostředí. „...prvních šest let v sociální děloze dítě postupně plní vývojové úkoly díky součinnosti zrání CNS a sociálního učení, takže na konci vstupuje do školy s dobře vyvinutými „psychosociálními orgány“.“ (Chvála, Trapková, 2004, s. 104) Tak jako je první trimestr fyziologického těhotenství považován za nejrizikovější, je i prvních šest let života dítěte, z hlediska možné „socializační patologie“, obdobím rizikovým.

Teorie zmíněných autorů je možná trochu netradiční, ale velmi působivá a hlavně názorná. Díky zmiňované analogii nabízí konkrétní představu o tom, čím by měla rodina dítěti být.

2.2 SPECIFIKA PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Jak již bylo zmíněno, předškolním věkem označujeme období života dítěte od narození po vstup do školy. Langmeier a Krejčířová uvádějí, že je zde někdy zahrnuto

i období prenatalního vývoje. Vývoj v takto široce vymezeném období je velmi dynamický a jak zmínění autoři říkají, nelze srovnávat vývoj dítěte v batolecím období s vývojem dítěte mezi třetím a šestým rokem. Je proto vhodné na toto období pohlížet samostatně „a všimnout si jeho významných charakteristik, které je oddělují od etap předcházejících i od následujícího věku školního.“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 87)

Předškolní období v užším slova smyslu je charakterizováno jako věk mateřské školy, věk hry, věk překračování ochranných hranic rodiny. Rodina má samozřejmě pro dítě stále klíčový význam, ale jako zdroj vztahů již dítěti nestačí. Dítě si ve svém primárním prostředí osvojilo základní sociální návyky, které potřebuje nadále rozvíjet a formovat. Projevuje se potřeba kontaktu s vrstevníky, která může být uspokojena v mateřské škole, ale pochopitelně i v jiných sociálních skupinách (např. v zájmovém kroužku). Vstup do mateřské školy je pro dítě velkou a podstatnou sociální změnou. V kolektivu vrstevníků si musí vydobýt své místo, učit se spolupracovat, prosadit se, ale i ustoupit. Předškolní věk je z hlediska osvojování si potřebných sociálních dovedností obdobím velmi důležitým, ale bohužel stále často trochu podceňovaným. Není pouze přípravným stadiem pro vstup do školy, ale pro schopnost fungování ve společnosti. „Předškolní věk je označován také jako období iniciativy, dítě má potřebu něco zvládnout, vytvořit a potvrdit tak svoje kvality.“ (Vágnerová, 2007, s. 78)

Předškolní období jako věk hry – hra je pro dítě nejdůležitější činností, vyplňuje převážnou část dne dítěte. Je nástrojem poznání, osvojování si nových dovedností, učení se respektování pravidel, ale i upevňování sociálních vztahů. „Hra znamená možnost výcviku všech tělesných dovedností, od velkých pohybů celého těla a držení až po nejjemnější pohyby prstů, ...hra znamená také rozhodující podporu všech kognitivních funkcí, tj. vnímání, poznávání a porozumění.“ (Herzka, 1996, s. 66) Dítě si prostřednictvím hry může vyzkoušet různé role. Například hra na školu je dětmi velmi oblíbená. Symbolická hra může být, podle Vágnerové, prostředkem k vyrovnání se se zatěžující realitou, umožňuje dítěti „alespoň symbolicky, uspokojit přání, která ve skutečnosti splnit nelze.“ (Vágnerová, 2007, s. 85) V konstruktivních hrách, které se v předškolním věku rozvíjejí, se zobrazí manuální zručnost, rozvíjí se myšlení, fantazie i vůle. „Dítě má představu nějakého cíle a hledá prostředky, kterými se jej snaží dosáhnout.“ (Vágnerová, Valentová, 1991, s. 68) Dítě s oblibou vytváří složité konstrukce a stavby z různého materiálu (kostky, modelování, hry s pískem,...).

Rodiče a další dospělí, kteří se na výchově dítěte podílejí, by neměli být dítěti pouze partnery pro hru, či jejími zprostředkovateli, ale také dobrými pozorovateli. Hra dítěte jim může poodhalit jeho přání, ale i způsob vnímání okolního světa a úroveň porozumění určitým situacím.

Typickým znakem předškolního věku je egocentrické nahlížení na svět. Měřítkem všeho je „já“. Dítě nedokáže situace hodnotit z různých hledisek. Podstatné je to, co ono samo právě prožívá a co považuje za důležité. „Je to tendence zkreslovat úsudky na základě vlastního postoje a preferencí.“ (Vágnerová, 2007, s. 79)

V tomto období si dítě osvojuje normy chování. Na základě zpětné vazby od svých vychovatelů se dovídá, co je žádoucí a co ne. „Přijetí a zvnitřnění těchto norem je zřejmé z pocitů viny, které dítě prožívá, když normy překročí.“ (Vágnerová, Valentová, 1991, s. 59)

Předškolní dítě je obdařeno ohromnou fantazií, již samozřejmě využívá ve hře, ale i k vysvětlení událostí, kterým nerozumí nebo jsou pro ně emocionálně náročné. Rodiče mohou nabýt pocit, že jejich dítě si nestydatě vymýšlí a lže. Hlavně pokud se fantazírování týká rodinných vztahů a emocionálně prožívaných událostí. V předškolním období nejde o projev poruchy chování, ale o naprosto normální jev, jež je nazýván konfabulací (nepravou lží). Dítě tímto způsobem může také vyjadřovat svá skrytá přání a potřeby, kterým touto cestou dává jakýsi reálný rozměr. „Děti kombinují vzpomínky s fantazijními představami, ovlivněnými jak nezralostí, tak aktuálními potřebami a citovým laděním. Pro ně však představují skutečnost a ony samy jsou o jejich pravdivosti přesvědčeny. ... Fantazie má v tomto věku harmonizující význam.“ (Vágnerová 2007, s. 82-83)

Předškolní období je také typické potřebou pohybu, kterému bude, vzhledem k zaměření práce, věnována samostatná kapitola.

Máme-li v jakémkoli smyslu pečovat o dítě v předškolním věku, musíme si uvědomit, že před sebou máme egocentricky smýšlejícího, leč veselého a skotačivého jedince, který překypuje fantazií, potřebou hrát si a pohybovat se.

2.3 VOLNÝ ČAS

Pojem volný čas vyvolá v různých lidech různé pocity. Pro někoho je to radost při představě činnosti, kterou má rád nebo činnosti při které si odpočine. Pro jiného to ale může být i nervozita z nejistoty jak s volným časem naložit a někdo se může cítit i provinile za „ekonomicky neproduktivní“ využívání času. A jiný se může cítit natolik zavalen povinnostmi, že říká, že žádný volný čas nemá.

Podívejme se nyní, co pojem volný čas znamená a jak je definován v odborné literatuře. „Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného

práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 174)

Pávková říká, že volný čas v sobě zahrnuje“ odpočinek, rekreaci, zábavu, zájmové činnosti, dobrovolné vzdělávání, dobrovolnou veřejně prospěšnou činnost a časové ztráty s těmito činnostmi související.“ (Pávková, 2003, s. 14)

Langmeier a Krejčířová pohlíží na volný čas skrze srovnání volného času dnes a v dobách kdy lidé žili více v souladu s přírodou a museli se přizpůsobovat jejímu rytmu. Například o žních pracovali lidé od svítání do tmy. To ale neznamená, že pro ně neexistoval volný čas. „Dnes jsou práce a volný čas rovnoměrněji rozděleny a kromě toho je volný čas (nepočítáme-li do něho ovšem různé domácí povinnosti žen i mužů) daleko rozmanitěji tráven a volněji vybírán z mnohem širších možných alternativ podle vlastního výběru.“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 176)

Ucelenou definici volného času je asi nemožné vytvořit. Záleží na úhlu pohledu jakým se člověk na danou problematiku dívá. Společným jmenovatelem ve využívání volného času by ale určitě mohla být vnitřní motivace. Člověk se věnuje něčemu na základě dobrovolnosti, protože chce. Je to jeho svobodná volba, kterou ovšem neomezuje ani neohrožuje ostatní lidi.

Zkoumáním problematiky volného času se na vědecké úrovni zabývá **pedagogika volného času**. Ačkoli je volný čas součástí lidských životů od pradávna, jeho vědecké pojetí nesahá daleko do historie. „Pedagogika volného času jako relativně mladá pedagogická disciplína nemá dosud k dispozici vyčerpávající a na vědeckých základech zpracovanou analýzu konkrétních zkušeností desetitisíců profesionálních i amatérských pracovníků v oblasti volného času,...“ (Spousta, 1994, s. 8) Přesto je ale naprosto jasné, že volný čas je významnou hodnotou v životě člověka a nabízí každému jedinci obrovské možnosti.

Hofbauer vysvětluje, že pedagogika volného času se zabývá „pojetím a cíli, obsahem a způsoby výchovného zhodnocování volného času, organizacemi a institucemi, které tyto aktivity uskutečňují nebo pro ně vytvářejí podmínky, a koncepcemi jeho dalšího vývoje propracovávanými na základě vývoje společnosti a oboru samého.“ (Hofbauer, 2008, s. 12)

Předmětem zájmu výchovy ve volném čase je dítě, adolescent, dospělý jedinec i starý člověk. Hovoříme-li o dítěti, odborná literatura se v souvislosti s volným časem zabývá převážně dítětem po vstupu do základní školy a velmi podrobně významem volného času v období dospívání a adolescence. O období předškolním se vyjadřuje velmi stručně či vůbec. Přitom právě tento věk je pro získávání volnočasových zkušeností a návyků nepochybně velmi důležitý. Vysvětlením pro opomíjení tohoto období by mohl být fakt, že v předškolním období ještě veškeré volnočasové aktivity probíhají v souladu s rodinou. „Disponovat

volným časem dítěte pokládají za samozřejmé ti, kteří o ně pečují, a to jak z hlediska materiálního, tak duchovního.“ (Spousta, 1998 s. 12) Malé dítě nemá tolik volnosti a jeho volný čas je závislý na chodu rodiny, jejích zvyklostech, normách, návycích, zájmech ostatních členů, atd. Navíc v tomto období není volný čas tak ostře diferencován od ostatních činností, jak tomu nastává po nástupu do školy. Další významnou změnou, která přichází se započítáním školní docházky je to, že dítě vstupuje do volnočasové sféry jako samostatný jedinec. Volný čas tak získává nový rozměr. Mohli bychom tedy vyvodit závěr, že pedagogiku volného času zajímá jedinec jako samostatná bytost a výchovu dítěte v předškolním období bychom mohli nazývat spíše výchovou pro volný čas.

2.3.1 DÍTĚ V PŘEDŠKOLNÍM OBDOBÍ V SOUVISLOSTI S VOLNÝM ČASEM

Lidé v různých věkových obdobích dosahují různých psychických a fyzických úrovní, mají určité potřeby, přání, zkušenosti a možnosti. Naplňujeme-li volný čas lidí určitého věku, měli bychom je dobře znát. Tím není míněno individuální poznání každého jedince, ačkoli je neméně důležité, ale znalost vývojové úrovně našich svěřenců (či našich vlastních dětí), typických projevů určitého věku i jeho zvláštností. Jinak bude přirozeně naplňován volný čas např. dětí v období puberty a jinak dětí v období předškolním.

Dle Langmeiera a Krejčířové má způsob trávení volného času významný vliv na vývoj osobnosti již v adolescenci. (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 176) Nepochybně ale můžeme říci, že způsob trávení volného času má významný vliv na vývoj osobnosti člověka mnohem dříve. Volný čas se neobjeví najednou po vstupu na základní školu nebo dokonce až v adolescenci. Jak již bylo zmíněno, pouze se v tomto období ostřeji diferencuje od povinností, jejichž plnění se od dítěte očekává. Pávková říká, že „cílem výchovy ve volném čase, mimo vyučování je naučit jedince hospodařit s volným časem, rozumně ho využívat, reálně oceňovat volný čas jako hodnotu.“ (Pávková, 2003, s. 10) Ono „mimo vyučování“ zřetelně vytěsňuje předškolní věk.

Dítě se učí svůj čas kvalitně naplňovat zejména prostřednictvím rodičů, ale i jiných dospělých osob od malička. Přirozeně si tak k volnočasovým aktivitám vytváří vztah, který si s sebou nese celým svým životem.

To samozřejmě neznamená, že rodiče musí každou volnou chvíli svých potomků vyplnit rozmanitými aktivitami a přihlásit je každý den na jiný kroužek. Volnočasové aktivity by měly dítě těšit a rozvíjet, ale ne přetěžovat. Helus říká, že nebezpečí přetěžování dítěte je

v tom, „že dítě bude demoralizováno neúspěchy, trvale unaveno neúměrnou námahou apod.“ Naopak při nedostatečném vytížení dítěte „hrozí nebezpečí, že dítě bude demoralizováno nudou či se bude zaměstnávat aktivitami, které mají v důsledku své snadnosti malý rozvíjející a aktivizující účinek.“ (Helus, 2007, s. 164)

Činnosti ve volném čase jsou neodmyslitelnou součástí výchovného procesu v rodině. Jelikož by měly vycházet ze zájmů jednotlivých členů, je vhodné, aby je děti plánovaly společně s rodiči, aby věděly, co se bude dít a měly prostor k vyjádření svých přání. Slovy profesora Matějčka jde o „rodinné sdílení času a prostoru s dětmi.“ (Matějček, 1994, s. 37) Zdůrazňuje ale také, že rodičům i dětem má zůstat oblast prožitků, které jsou jen jejich, intimní, soukromé.

2.3.2 PROSTŘEDÍ PRO VOLNOČASOVÉ AKTIVITY PŘEDŠKOLNÍCH DĚTÍ

Volnočasové aktivity předškolních dětí se mohou odehrávat v různých prostředích za účasti rodičů, jiných dospělých osob, ale i vrstevníků. Dospělí mají při volnočasových aktivitách tyto funkce:

1. stanovují výchovné a vzdělávací cíle aktivit na základě možností, zájmů a potřeb dětí,
2. jsou účastníky, organizátory a spoluhráči,
3. umožňují dětem, aby se na aktivitách všestranně a v co největší míře podílely a vytvářely si tak k volnému času pozitivní, tvořivý a odpovědný vztah. (podle Hofbauera, 2008, s. 26)

Za základní a specifické prostředí, kde se volný čas uplatňuje, lze považovat **rodinu**. Tedy domácí prostředí. Zahrnuli bychom sem společné hry, povídání, čtení, zpívání atd. Rodina je zprostředkovatelem činností v ostatních prostředích.

Velmi důležitým prostředím je **příroda**. Význam přírody, jako prostředí volnočasových aktivit, je nepochybně dán svým blahodárným účinkem na lidskou mysl i tělo, ale i snahou o znovuvytvoření pout člověka s přírodou. „Pravděpodobně velmi brzké setkání se živou přírodou vytváří k ní vztah a vnitřní porozumění, jež jsou důležitou základnou pro pozdější jeho postoje k biologicko-ekologickým otázkám.“ (Herzka, 1996, s. 85) To je velmi zajímavá myšlenka. Dá se předpokládat, že člověk jako součást přírody si k dalším jejím formám přirozeně buduje respekt a úctu právě již v raném věku. Hofbauer se domnívá, že vlivem konzumního způsobu života, urbanizací životního stylu, ale i nedostatkem příležitostí

pro pobyt venku a klesajícím rozsahem času, který rodiče věnují svým dětem, dochází k odcizování se od přírody, vzdalování se, její neznalosti i lhostejnosti vůči ní. (Hofbauer, 2008, s. 16) Zde je nutné podotknout, že není důvodu, aby měl člověk nedostatek příležitostí pro pobyt venku. Krom jeho samotného není činitele, jež by mu bránil venku pobývat. Samozřejmě předškolní dítě je závislé na svém vychovateli, který by v tomto smyslu mohl onen „nedostatek příležitostí“ představovat.

„Volnočasový pohyb, pobyt a aktivity pronikají do různých přírodních prostředí. Mají jednorázovou i pravidelnou frekvenci, krátkodobý nebo dlouhodobý rozsah.“ (Hofbauer, 2008, s. 16) Zahrnuli bychom sem vycházky, výlety, tábory, jízdu na kole, na koni, plavání, atd.

Přírodní prostředí bývá pro volnočasové aktivity více či méně přizpůsobováno. Jedná se například o zřizování cyklistických tras, naučných stezek, okruhů pro cykloturistické výlety pro rodiny s dětmi. Zařadili bychom sem i zařízení zimních sportů jako jsou lyžařské běžecké dráhy, sjezdovky, bobové dráhy, ... (podle Hofbauera, 2008, s. 17)

Dalším prostředím kde je možné realizovat volnočasové aktivity jsou **prostory a zařízení v obcích a městech**. Toto prostředí umožňuje realizovat činnosti jednorázové, vícedenní, pravidelné nebo dlouhodobé.

Významnou součástí jsou ulice, náměstí, parky a proluky městské zástavby. Také dnes již nevyužívaná zařízení a areály (sloužící ještě relativně nedávno k jiným účelům) se přestavují a uzpůsobují k volnočasovým aktivitám. Vznikají tak například haly pro sportovní a kulturní účely, rekreační areály pro rodiny s dětmi. (podle Hofbauera, 2008, s. 21)

Významnými objekty tohoto prostředí jsou objekty určené pro kulturní účely (divadla, kina, galerie,...) nebo sportovní účely (plavecké bazény, akvaparky,...) a také zařízení určená pro výchovu mimo vyučování a zájmovou činnost (domy dětí a mládeže).

V dnešní době zapisují rodiče do pravidelných zájmových činností již děti předškolního věku. Tento trend se projevuje zhruba od druhé poloviny 20. století. „Před půlstoletím se členy útvarů zájmové činnosti škol nebo volnočasových zařízení stávali nejdříve žáci od třetího ročníku základní školy. Příležitosti v tomto směru se však postupně rozšířily a reálný věk účastníků se snížil.“ (Hofbauer, 2008, s. 31) A nadále se snižuje. Dnes již není výjimkou možnost využívání volnočasových aktivit dětmi od kojeneckého věku. Pochopitelně s rodičem. Velké oblibě se těší např. plavání nebo cvičení kojenců a batolat.

2.3.3 FYZICKÝ A POHYBOVÝ VÝVOJ V PŘEDŠKOLNÍM OBDOBÍ

V předškolním období dítě poměrně rychle roste. Vágnerová a Valentová uvádějí, že dítě průměrně vyroste o 5 – 7 cm ročně a přibere 2 – 3 kg. Proporce postavy se mění, protože rostou zejména končetiny. (Vágnerová, Valentová, 1991, s. 59) Tato podkapitola se nebude podrobně zabývat proměnou postavy dítěte během předškolního období. Tato fakta je možné nalézt v anatomických či fyziologických publikacích. Pozornost bude věnována převážně tomu, co děti po fyzické stránce potřebují a co pro ně naopak z vývojového hlediska není vhodné. Pro volnočasové aktivity jsou tyto informace, jak pro pedagogy, tak pro rodiče či jiné dospělé osoby naplňující volný čas dítěte, jistě důležitější než např. průměrná výška či váha tříletého dítěte.

V předškolním období výrazně narůstá svalová hmota a zvyšuje se síla svalů. Děti mají velkou potřebu pohybové aktivity. Mužík uvádí, že předškolní dítě stráví spontánní pohybovou aktivitou průměrně 5-6 hodin denně. (Mužík, 2007, s. 137) Vystává otázka, zda má dítě v dnešní době vskutku tolik času na pohybové aktivity, nebo zda uvedený údaj představuje jakýsi ideální stav. Lze se domnívat, že například pohodlné popojíždění auty a sledování televize z oněch 5-6 hodin denně nekompromisně ukrájí, což může znamenat negativní dopad na vývoj i zdraví dítěte.

Při plánování volnočasových aktivit by dospělí neměli zapomínat, že pohyb je základní fyziologickou potřebou dítěte a i činnosti klidnějšího rázu pohybem proložit a kompenzovat. To vše samozřejmě formou dítěti nejbližší, formou hry.

Je důležité, aby byl dítěti zajištěn dostatek prostoru pro aktivní pohyb, jak spontánní tak řízený. Ideální by bylo „poskytnout dětem možnost spontánního pohybu v dostatečně velkém prostoru s vybavením, aby byly inspirovány k různorodým pohybovým aktivitám, k dostatečnému běhání, skákání, ale i lezení, vylézání, přelézání, šplhání apod. Pravděpodobně by bylo mnohem méně problémů se špatným držením těla dětí i se špatnými pohybovými návyky.“ (Borová a kol., 2009, s. 33)

Pohybové aktivity by měly vycházet z přirozených pohybů, neboť jsou základem pro osvojování složitějších pohybů v pozdějším věku. Je také nezbytné respektovat vývojovou úroveň dítěte. V průběhu předškolního období si dítě bezpečně osvojí chůzi i běhání, ale i seběhnutí ze schodů. Rádo skáče, zvládne i skoky na jedné noze a skoky přes švihadlo. S oblibou překonává překážky plazením, přelézáním, podlézáním, atd. Předškolní dítě rádo šplhá po žebřících, průlezkách, či po stromech. Naučí se zacházet s míčem. Kopat do něj, ale i házet, mířit a chytat. Zvládne jízdu na tříkolce a později i na kole. „Vcelku bychom

motorický vývoj mohli označit jako stálé zdokonalování, zlepšenou pohybovou koordinaci, větší hbitost a eleganci pohybů.“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 88)

„Při výchově, a tím i při rozvíjení pohybových dovedností je nutné respektovat skutečnost, že dítě rozvíjí určitou pohybovou dovednost až v určitém vývojovém stádiu a tělesná i duševní úroveň celého organismu je základem pro rozvíjení určité činnosti. ... Pokud při vedení her a pohybových cvičení nebudeme respektovat vyvíjející se organismus, můžeme dítěti i uškodit.“ (Borová a kol., 1998, s. 12) Pohled na dítě, jež visí za nohu a za ruku, za pomoci odstředivé síly, létá okolo svého rodiče motivováno představou, že je letadlo, či na rodiče na vycházce, kteří mezi sebou každou chvilku zhoupnou za paže visící vyskákající dítě, není nic neobvyklého. Přitom jsou tyto a další aktivity pro dítě z vývojového hlediska velmi nevhodné.

Pohybová soustava není ještě dostatečně vyvinuta. Stále probíhá osifikace kostí. Borová a kol. uvádí, že např. osifikace zápěstních kůstek je ukončena v 9 letech u dívek a až v 11 letech u chlapců. (Borová a kol., 1998, s. 15). Také vývoj kloubů není dokončen, vazy ještě nejsou dostatečně pevné. To vše přináší určitá omezení při pohybových aktivitách předškolních dětí. Z těchto důvodů také není příliš vhodné pohybové činnosti zaměřit na „přípravu k určité sportovní specializaci (to může zpočátku vést k výraznému zkvalitnění pohybu, ale také může dojít k jednostrannému zatížení kostí, vazů i k psychickému přetížení).“ (Borová a kol., 2009, s. 13) Obdobně se o takovémto sportování vyjadřuje Dvořáková: „Jednostranná specializace s úzce zaměřeným tréninkem a touhou po rychlých výkonech je od předškolního věku krátkozraká a zanechá obvykle i neblahý vliv na tělesném i duševním zdraví dítěte.“ (Dvořáková, 2001, s. 19) Pro ilustraci uveďme příklad dnes téměř třicetiletého muže, který dětství zasvětil hokeji. Velmi časté náročné tréninky a jednostranná zátěž si dnes vybírají svou daň v podobě naprosto zdevastovaných kolen. Po několika operacích, které bohužel nevedly k sebemenšímu zlepšení, užívá léky tišící bolest a jediným řešením je výměna kloubů. Hokejový sen se rozplynul a vidina „nových kolen“ je v nedohlednu, jelikož pro takový zákrok je třicetiletý pacient považován za příliš mladého.

Nevhodné je v předškolním věku i jednostranné zatěžování dlouhým sezením nebo stáním. Rovněž dlouhé pochody by neměli být součástí života předškolního dítěte. Za bezpečnou vzdálenost, kterou může dítě chůzí překonat bez újmy na zdraví je obecně považováno: věk dítěte = vzdálenost v kilometrech. Nutno podotknout, že zbytečně dlouhé pochody svou jednotvárností dítě vyčerpávají nejen fyzicky, ale i psychicky.

Zmiňme nyní několik pohybů, které by děti předškolního věku, z důvodu nezralosti a ochrany pohybového aparátu, neměly vykonávat:

- visy (příliš namáhá ramena),
- podpory prosté (např. oblíbený „trakař“ - příliš namáhá zápěstí),
- skoky z výšky s tvrdým doskokem (možné pouze s dopomocí při doskoku pro ztlumení nárazu),
- rozštěpy, provazy, hluboké záklony (nefyziologický rozsah pohybu vedoucí k hypermobilitě),
- nárazy kolen na tvrdou podložku (lezení na tvrdé podložce),
- zvedání těžkých břemen – Borová uvádí těžších než 1,5 - 2kg (Borová, 2009, s. 18),
- kotouly vzad (ohrožují vývoj páteře),
- kotouly vpřed bez průpravných cvičení či se stavěním na hlavu (ohrožení krční páteře).

Souběžně s hrubou motorikou se dítě neustále zdokonaluje i v oblasti jemné motoriky. Naučí se držet tužku špetkovým úchopem a napodobovat tvary, čáry, písmena. „Současně roste i jeho schopnost vyjádřit kresbou vlastní představu.“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 87) Dítě obvykle kreslení miluje a snad není dne bez nového obrázku. Jelikož dítě kresbou naprosto upřímně vyjadřuje to, co zná a prožívá, má dětská kresba obrovský význam také v diagnostice.

V předškolním období dítě získává stále větší oblibu pro výtvarné a rukodělné práce. Krom aktivního pohybu je vhodné volnočasové aktivity zaměřit i tímto směrem, ať už v rodině či v rámci zájmového kroužku. Dítě baví malovat, kreslit, lepit, modelovat z hlíny a jiných modelovacích hmot, skládat papír a stříhat z něj jednoduché tvary, atd. Cvičí svou zručnost při hrách s pískem, s kostkami, stavebnicemi, skládačkami. Také v oblasti sebeobsluhy získává dítě, díky stále se zdokonalující motorické obratnosti, stále větší jistotu a nezávislost.

Vývoj hrubé i jemné motoriky zaznamená během předškolního období obrovský posun. Je ale nutné zajistit dítěti potřebné podmínky. Umožnit mu všestranný pohybový rozvoj hravou formou, v různých prostředích (doma, v tělocvičně, v bazénu, v přírodě, ...) a třeba i s využitím hudby a říkadel.

2.3.4 TELEVIZE A POČÍTAČ

Sledování televize, DVD, ale i hraní na počítači je významnou a oblíbenou součástí volného času již předškolních dětí. To je také důvodem, proč se touto problematikou zabýváme trochu obsáhleji. Je zřejmé, že tento trend přichází spolu s dobou a rozmach a vliv médií nezastavíme. Neměli bychom se ale jimi nechat pohltit, nýbrž pečlivě si vybírat a také pomoci dětem, aby si vytvořily kritický postoj k tomuto konzumnímu způsobu trávení volného času.

„Co bývalo kdysi odměnou, stalo se hlavní dietou naší společnosti.“ (přeloženo ze Sigman, 2005, s. 2) Televize nám neustále servíruje obrovské množství více či méně užitečných informací a my jí dovolujeme, aby se nám vkrádala do životů, stala se blízkým rodinným členem, kamarádem pro naše děti, ale také výchovným spolučinitelem. „Televize je – spolu s rodinou a školou – jednou z nejvlivnějších socializačních institucí. Zatímco zodpovědnost rodiny i školy za socializaci dětí jim svěřených je všem zřejmá a legislativně ukotvená, média, přesto jak obrovský je jejich vliv, žádnou zodpovědnost nemají. Jejich cílem je především sledovanost a s ní související zisk.“ (Šed'ová, 2007, s. 28) Málokdo přemýšlí o tom, jak sledování televize ovlivňuje vývoj dítěte. Jeho zdraví, myšlení, chování i sociální vztahy. Pochopitelně záleží na kvalitě sledovaného programu i množství času stráveného před obrazovkou. Přesto bychom si měli být vědomi toho, že ne vždy se negativní důsledky dětského televizního diváctví projeví okamžitě, ale často třeba až za několik let.

Občas slyšíme stesky učitelek mateřských škol, že si děti nedokážou poradit s náročnější překážkou, jsou opatrné a celkově ztrácejí na své motorické obratnosti. Bohužel ani děti s nadváhou či vadným držením těla nejsou výjimkou již v předškolním věku. Sedavý a pohodlný charakter televizního diváctví má na tom jistě svůj podíl viny.

2.3.4.1 CENTRÁLNÍ NERVOVÁ SOUSTAVA V SOUVISLOSTI S DĚTSKÝM TELEVIZNÍM DIVÁCTVÍM

Lidský mozek se vyvíjí, roste a tvaruje velmi dramaticky během několika prvních let života. V tomto procesu jsou nesmírně důležité, kromě genetické výbavy, také zkušenosti a zážitky dítěte. Zkrátka vše, co na dítě působí z okolního světa. „Většina mozkové kůry je při narození jako nepopsaná tabule, na niž budou zapisovány lekce zkušenosti, včetně řeči. ... Kvalita zkušenosti, kterou dítě získává je životně důležitá pro zdravý vývoj nepopsaných

oblastí mozku.“ (Brierley, 1996, s. 29)

Jestliže dítě něco zaujme, učí se. Získává novou zkušenost a zapisuje ji na onu nepopsanou, k vlivům prostředí velmi citlivou, tabuli. Pokud je dítě vystaveno nadměrnému a nekontrolovanému sledování televize, dá se předpokládat, že se do jeho mozku zapisují zkušenosti, které nemusí být vždy pozitivní a dítěti prospěšné. Navíc jsou to zkušenosti, které dítě pouze pasivně přijímá. Herzka říká, že proti jednostrannému a násilnému tlaku sdělovacích prostředků nemá dítě možnost nijak působit, je bezbranné a nechráněno. (Herzka, 1996, s. 84)

Sigman navíc upozorňuje na fakt, že zkušenosti zprostředkované televizí jsou, ve srovnání s tím jak pomalu, krok za krokem, dítě objevuje a “ochutnává“ skutečný svět, značně nepřírodní. „Televize servíruje život závratnou rychlostí. Bleskově mění se obrázky, scény a události, a vysoce věrohodné zvuky jsou přehnaně stimulující a pochopitelně extrémně zajímavé“ (přeloženo ze Sigman, 2005, s. 21)

Sigman říká, že potenciál pro vytváření důležitých nervových spojení v dětském mozku vrcholí kolem desátého až jedenáctého roku. „To je také příčinou, že děti mladší jedenácti let dokážou mluvit několika cizími jazyky bez přízvuku. Je to také důvodem, proč se zdivočelé děti nebo malé děti po léta vězněné ve sklepeních či klecích, nikdy nenaučí mluvit“ (přeloženo ze Sigman, 2005, s. 20) Brierley se s ním v podstatě shoduje, když říká, že „roky od narození do puberty jsou rozhodujícím obdobím, kdy schopnost učit se je na nejvyšším stupni pohotovosti.“ (Brierly, 1996, s. 37)

Objevují se varovné hlasy ohledně zjevné souvislosti mezi televizí a násilím. Sigman vidí nebezpečí především v tom, že dětský mozek není schopen rozlišit mezi realitou a fikcí (Sigman, 2005, s. 140). Dítě má tendenci identifikovat se s určitou postavou, která je pro něj výrazná a napodobovat její často agresivní chování. Přičemž děti s emočními problémy či problémy v chování a učení jsou televizním násilím snáze ovlivnitelné. Americkou akademií dětské a adolescentní psychiatrie je také poukazováno na to, že násilné televizní scény mohou vést k určité ztrátě citlivosti vůči násilí a také k používání násilí jako běžného způsobu řešení problémů. (volně přeloženo z *Children And TV Violence*, 2002)

Důvodem, proč jsme si udělali malý výlet do centrální nervové soustavy dítěte je, abychom si uvědomili, že i v rámci volného času je nesmírně důležité, jak pestrá a zajímavá bude naše nabídka aktivit. A také, že je nutné se o využívání volného času bavit mnohem dříve než ve věku školním, jak tomu stále převážně bývá.

2.3.4.2 PŘEDCHÁZENÍ DŮSLEDKŮM SLEDOVÁNÍ TELEVIZE

Jak již bylo naznačeno, rodiče by měli mít dětské televizní diváctví pod kontrolou. Měli by mít přehled o obsahu pořadu, který chce dítě sledovat. Ideálně jej sledovat spolu s dítětem, což dává prostor ke společným úvahám a rozhovorům o tom, co se např. v pohádce stalo a proč, kdo byl hodný a kdo zlý, proč byl potrestán atd. Rozhovor a rozbor zhlédnutého pořadu je velmi vhodný. Jednak umožní rodiči nahlédnout do dětského uvažování, ale také vysvětlit a objasnit to, čemu dítě neporozumělo.

Čas strávený před televizní obrazovkou či počítačem by měl být limitován. Sigman říká, že děti starší tří let by neměly sledovat televizi déle než maximálně hodinu denně (včetně hraní na počítači). Děti mladší by neměly být televiznímu diváctví vystaveny vůbec. U takto malých dětí má, na základě vědeckých studií, sledování televize vliv na jejich soustředění, matematické a čtecí schopnosti v pozdějším věku. (podle Sigmana , 2005, s. 29). Je ovšem otázkou, zda je při dnešním způsobu života reálné uchránit dítě před sledováním televize až do jeho tří let. Sigman navíc nezná naše večerníčky a lze předpokládat, že oněch deset minut určených těm nejmenším, nebude pro dítě mladší tří let nijak ohrožující.

Naprosto nevhodné je mít televizi puštěnou jako kulisu a naivně se domnívat, že děti si hrají a co se děje na obrazovce nesledují. Televize má v tomto směru magickou moc a ve vteřině dokáže přitáhnout nejen dětskou pozornost. Těžko potom mohou mít rodiče kontrolu nad tím, zda dítě nevidělo něco pro jeho věk nevhodného nebo děsivého. Zda nebylo svědkem sexuálně zaměřených scén či neobohatilo svůj slovník o několik vulgárních výrazů. Chvála a Trapková upozorňují na možné nebezpečí takto: „Televize nebo internet doslova obchází rodičovský filtr, dítě se z centra zdánlivého bezpečí rodiny dostává prostřednictvím počítače kamkoli do světa, aniž by k nim mělo šanci dozrát, aniž by si zkušenosti svými silami vybojovalo.“ (Chvála, Trapková, 2004, s. 95) U předškolních dětí ještě pravděpodobně nemůže být řeč o internetu, ale lze si představit, že nekontrolované sledování televize vskutku obnáší zmíněné riziko.

Pořídít dítěti do pokojíčku vlastní televizi, aby mohl každý člen rodiny sledovat, co ho zajímá, není příliš dobrým řešením. Dítě bude pravděpodobně spokojené, ale rodiče opět ztrácejí již zmiňovanou kontrolu. Navíc dochází do jisté míry k sociální izolaci v rodině, což lze také vnímat jako negativní faktor.

Dobrý rodičovský příklad je velmi důležitý. Mají-li rodiče vytvořeny zdravé televizní návyky, pravděpodobně je přirozeně přenesou i na své děti.

V neposlední řadě pestrá nabídka aktivit, jako společná hra, výlet, sport, vycházka na

hřiště a hra s kamarády, četba, atd. určitě odpoutá pozornost od televize a bude pro dítě činností zajímavější a po všech stránkách prospěšnější.

3. PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část objasňuje cíle a předpoklady práce. Popisuje zkoumaný vzorek a použité metody. Zabývá se průběhem předvýzkumu i samotného průzkumu a nabízí interpretaci získaných dat včetně jejich tabulkového a grafického znázornění.

3.1 CÍL PRAKTICKÉ ČÁSTI

V dnešní uspěchané době nemají rodiče vůbec lehký úkol. Musí skloubit svůj profesní život se životem rodinným, postarat se o povinnosti ohledně chodu domácnosti a ještě se pokusit najít chvíli pro sebe a své děti. Pokud se dnes hovoří o volném čase, jsou předmětem diskuse především děti školou povinné, mládež, případně dospělí. Na děti předškolního věku se trochu zapomíná. To je také důvodem a motivací k vytyčení prvního cíle praktické části práce, který zní:

- Zjistit, jak rodiny s předškolními dětmi tráví volný čas.

Bude nás také zajímat postoj a vztah rodičů k volnému času.

U současných předškolních dětí často zaznamenáváme sníženou motorickou obratnost, vadné držení těla a nezřídka i sklony k nadváze. Objevují se potíže s chováním a poměrně časté diagnózy ADD/ADHD (porucha pozornosti/porucha pozornosti s hyperaktivitou). Do životů malých dětí s naprostou samozřejmostí vstupuje televize a počítač. Vystává otázka, zda právě tento fenomén může být příčinou zmíněných potíží. Dalším cílem praktické části práce je:

- Zmapovat jaký podíl má v životě současného předškoláka televize a počítač v kontrastu s pohybovými aktivitami a pobytem v přírodě.

Budeme také zjišťovat, jak rodiče dětské televizní diváctví a hraní na počítači ovlivňují a regulují, zda s dítětem o daných aktivitách komunikují či nikoli.

V dnešní době přibývá organizací, jejichž nabídka volnočasových aktivit se zaměřuje i na děti předškolního věku. Naším dalším cílem proto bude:

- Shromáždit informace o organizacích nabízejících aktivity pro předškoláky v Jablonci nad Nisou a zjistit, zda mají rodiče o těchto organizacích a jejich činnosti přehled.

Součástí bude i zjišťování, zda je volnočasová nabídka pro děti předškolního věku v Jablonci nad Nisou dostačující a jak se o ní rodiče dovídají.

3.1.1 STANOVENÍ PŘEDPOKLADŮ

Pro stanovení předpokladů vycházíme z těchto výzkumných otázek:

- jak rodiny dětí předškolního věku tráví volný čas a jaký k němu mají vztah,
- který z rodičů častěji zajišťuje volnočasové aktivity dětí,
- jaký podíl má v životě současného předškoláka televize a počítač v kontrastu s jinými aktivitami, zejména pohybovými a pobytem v přírodě,
- mají rodiče přehled o organizacích, které v Jablonci nad Nisou nabízejí aktivity pro děti předškolního věku a je nabídka volnočasových aktivit na Jablonecku dostačující?

Na základě uvedených výzkumných otázek předpokládáme, že:

- u většiny rodin bude mít televize své zastoupení mezi deseti nejčastěji zmiňovanými společnými volnočasovými aktivitami (*ověřováno pomocí dotazníku – položkou č. 2*),
- otcové jsou v zajišťování volnočasových aktivit pasivnější než matky (*ověřováno pomocí dotazníku – položkou č. 4*),
- nadpoloviční většina dětí předškolního věku již navštěvuje nějaký zájmový kroužek (*ověřováno pomocí dotazníku – položkou č. 8*),
- s přibývajícím věkem roste i počet hodin strávených před televizí nebo počítačem (*ověřováno pomocí dotazníku – položkou č. 9*),
- alespoň u 70 % dětí bude poměr času stráveného před televizí či počítačem převyšovat poměr času věnovaný pohybovým aktivitám a pobytu v přírodě (*ověřováno pomocí dotazníku – položkou č. 9*),

- nadpoloviční většina rodičů má přehled o organizacích, které v Jablonci nad Nisou nabízejí aktivity pro předškoláky a je s danou nabídkou spokojena (*ověřováno pomocí dotazníku – položkou č. 14 a 17*).

3.2 POUŽITÉ METODY

Ke zjištění potřebných informací byl použit nestandardizovaný typ dotazníku pro 100 rodin s dětmi v předškolním věku. Dotazník sestával ze 17 otevřených i uzavřených položek, případně jejich kombinací a byl rozdělen na 3 části.

- První část zjišťovala způsob trávení volného času rodin s předškolními dětmi a jejich vztah a postoj k dané problematice.
- Druhá část si kladla za cíl zjistit kolik času předškolní děti tráví určitými aktivitami, se zaměřením zejména na sledování televize a hraní na počítači.
- Třetí část zjišťovala, zda jsou rodiče informováni o organizacích, které v Jablonci nad Nisou nabízejí aktivity pro předškoláky, zda jsou s danou nabídkou spokojeni a jakým způsobem se o ní dovídají.

Před samotným průzkumem byl, z důvodu odstranění nedostatků dotazníku a zajištění jeho maximální srozumitelnosti, proveden předvýzkum.

3.2.1 PŘEDVÝZKUM A JEHO VÝSLEDKY

Do předvýzkumu bylo zahrnuto 8 rodin, které se pak vlastního průzkumu již neúčastnily. Respondenti byli požádáni o vyplnění dotazníku se 14 otevřenými i uzavřenými položkami (příloha č. 2). Poté následoval rozhovor, jehož smyslem bylo zhodnotit, zda jsou jednotlivé položky dotazníku jasně a srozumitelně formulovány a zda je způsob označování vybraných odpovědí přijatelný.

Položka č. 1, 2, 3 a 4 byla srozumitelná pro všechny respondenty.

Položka č. 5 (viz příloha č. 2) tuto položku zhodnotila trojice respondentů jako podobnou **položce č. 7** (viz příloha č. 2). Navíc v položce č. 5 bylo nejasné, zda tvrzením „...zapisovat je do zájmových kroužků...“ bylo míněno zapisovat děti samostatně či s rodiči. Tyto dvě položky byly přepracovány následovně:

Položka č. 5

Od jakého věku se, dle Vašeho názoru, začíná u dítěte formovat vztah k volnočasovým aktivitám? Zakroužkujte.

- Již před třetím rokem života dítěte.
- Od tří let (tedy od nástupu do MŠ).
- Od šesti let (tedy od nástupu do ZŠ).
- Od jiného věku. Kdy? _____

Položka č. 7

Myslíte si, že je vhodné zapisovat dítě do zájmových kroužků (samostatně nebo s rodičem) již v předškolním věku? Zakroužkujte.

- ANO
- NE
- Pokud ne, jaký věk je podle Vás vhodný? _____

Položka č. 6 a 8 byla opět srozumitelná všem dotázaným.

Položka č. 9 (viz příloha č. 2) Tato položka se zdála polovině respondentů příliš dlouhá a nesrozumitelná. Při přepracování byla tedy částečně zkrácena a následně rozdělena do více položek (9-12). Možnosti _____ *hodin denně/týdně* byly zredukovány pouze na _____ *hodin týdně*. Další nejasností této položky bylo, že si rodiče nebyli jistí, zda mají do požadovaného výčtu hodin zahrnout i čas strávený v MŠ. Při přepracování této položky bylo tedy vloženo upozornění - *Nezahrnujte čas strávený v MŠ*.

Také podotázka týkající se komunikace rodičů a dětí o počítačových hrách byla nejasná pro 3 respondenty, neboť se domnívali, že se týká všech her obecně. V přepracovaném dotazníku je tedy jasně specifikováno, že se jedná o počítačové hry.

Položka č. 10 Zde měli respondenti vypsát organizace nabízející volnočasové aktivity pro předškoláky, které znají a s dítětem navštěvují.

Položka č. 11 Tato položka zněla podobně jako položka č. 10, pouze respondenti vypisovali organizace, které znají, ale s dítětem nenavštěvují.

6 z 8 respondentů se shodlo na tom, že ačkoli některé organizace znají, nevzpomenou si na všechny. Z toho důvodu by preferovali seznam organizací a zaškrťování v něm. V dotazníku použitým pro vlastní průzkum byl tedy nabídnut seznam organizací (položka č. 14) s možnostmi *znám/neznám* a *s dítětem navštěvuji/nenavštěvuji*.

Položka č. 12, 13 a 14 nevykazovala, dle respondentů, žádné nejasnosti.

V rámci celého dotazníku byli respondenti žádáni, aby u uzavřených položek vyškrtávali nehodící se odpovědi. Takový způsob shledalo všech 8 respondentů jako zbytečně

zdlouhavý a zatěžující. Tento problém byl v následném průzkumu odstraněn požádáním respondentů o zakroužkování vybrané odpovědi, čímž se vyplňování dotazníků zjednodušilo a urychlilo.

3.3 POPIS ZKOUMANÉHO VZORKU

Cílovou skupinou průzkumu byly rodiny s dětmi v předškolním věku, tedy ve věkovém rozmezí tří až sedmi let. Zkoumaný vzorek byl získán prostřednictvím tří mateřských škol v centru Jablonce nad Nisou. Zkoumaný vzorek bylo možné rozdělit na čtyři podskupiny, a to děti 3-4leté, 4-5leté, 5-6leté a 6-7leté. Při vyhodnocování určitých položek dotazníku pak mohly být jednotlivé podskupiny porovnávány. Např. zda se s přibývajícím věkem zvyšuje i počet hodin strávených před televizí.

3.4 PRŮBĚH PRŮZKUMU

Průzkum byl proveden na přelomu března a dubna 2010 v Jablonci nad Nisou. Ředitelky tří mateřských škol v centru města byly požádány o distribuci 100 kusů dotazníků (příloha č. 3) rodičům svých žáků. Z celkového počtu 100 dotazníků jich bylo navraceno 89. Návratnost dotazníků tedy činí 89 %. Následovalo zpracování uvedených informací, vyhodnocení jednotlivých položek dotazníku a vytvoření grafů a tabulek s jejich podrobnou interpretací. Interpretace získaných dat je předmětem následující kapitoly.

3.5 ZÍSKANÁ DATA JEJICH INTERPRETACE

Tato kapitola podrobně zpracovává jednotlivé položky dotazníku a je rozdělena do tří podkapitol v souladu s uspořádáním dotazníku.

3.5.1 PRVNÍ ČÁST DOTAZNÍKU

Úvodní část dotazníku zjišťovala pomocí sedmi položek, jak rodiny s předškolními dětmi tráví volný čas a jaký je jejich postoj a vztah k dané problematice.

Položka č. 1: Zde měli rodiče možnost několika výrazy vyjádřit, co je první napadne v asociaci s termínem „volný čas“. Tuto otevřenou položku vyplnilo všech 89 rodičů a následující tabulka zobrazuje 11 nejčastějších odpovědí.

Tab. č. 1 Asociace na termín „volný čas“	
NEJČASTĚJŠÍ ODPOVĚDI	FREKVENCE ODPOVĚDÍ
výlety	26x
společné chvíle s rodinou	18x
odpočinek	16x
sport	14x
hry	13x
procházky	11x
zábava	7x
pohoda	7x
víkend	6x
dělat to, co nás baví	5x
radost	5x

Z uvedených odpovědí je patrné, že jablonecké rodiny, které byly předmětem průzkumu, vnímají volný čas pozitivně a přistupují k němu aktivně. Vzhledem k frekvenci odpovědi *společné chvíle s rodinou* je možné usuzovat, že rodinná pospolitost je při realizaci volného času pro zkoumané rodiny důležitá.

Položka č. 2: Zde se rodiče vyjadřovali k tomu, jak nejčastěji jejich rodiny tráví společný volný čas. Tuto otevřenou položku vyplnilo všech 89 rodičů a následující tabulka zobrazuje 10 nejčastějších odpovědí.

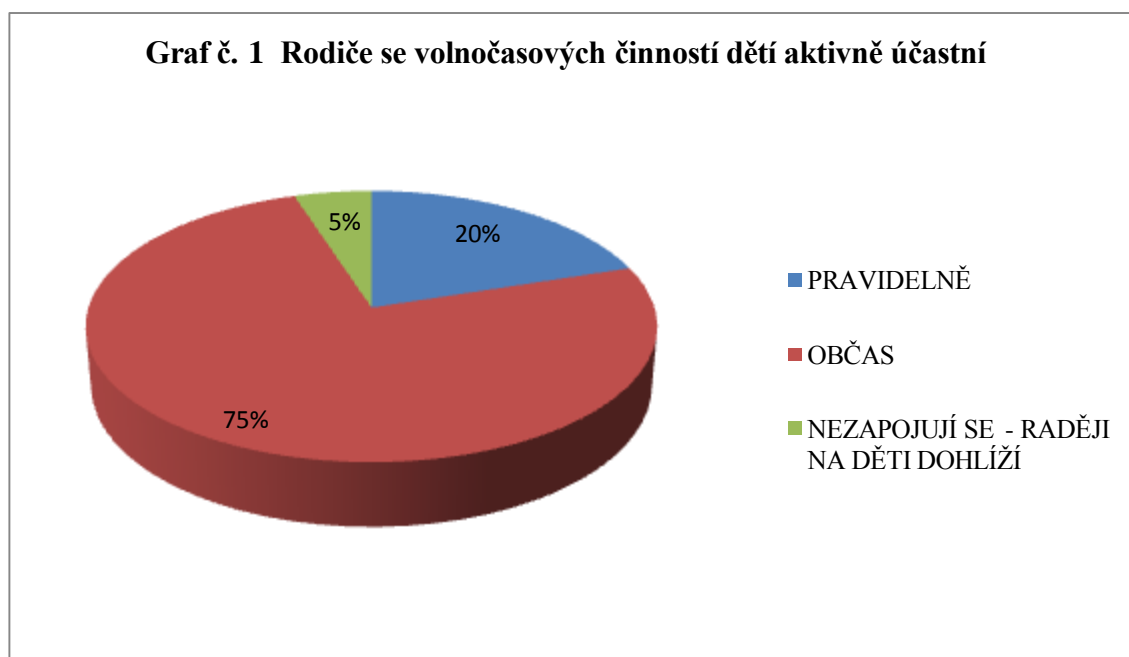
Tab. č. 2 Nejčastější způsob trávení volného času	
NEJČASTĚJŠÍ ODPOVĚDI	FREKVENCE ODPOVĚDÍ
výlety	54x
hry	27x
procházky v přírodě	25x
kolo	20x
sport	17x
zahrada	17x
lyžování	12x
hřiště	11x
návštěvy u prarodičů	6x
televize	5x

Jak bylo předpokládáno, objevuje se televize mezi deseti nejčastějšími způsoby trávení volného času. Překvapivě ale pouze u pěti dotázaných rodin (necelých 6 %). Důvodem může být fakt, že rodiny předškolních dětí vsutku netráví mnoho času před televizí, či fakt, že už je to činnost tak samozřejmá a spontánní, že je ani nenapadne ji zmínit jako společnou volnočasovou aktivitu.

Jablonecké rodiny jsou evidentně velmi turisticky zaměřené, což dokládá nejfrekventovanější odpověď *výlety*, zmíněná 54 rodinami, tedy téměř 61 % dotázaných. Za pravděpodobný důvod lze považovat blízkost Jizerských hor a jejich snadná dostupnost městskou hromadnou dopravou.

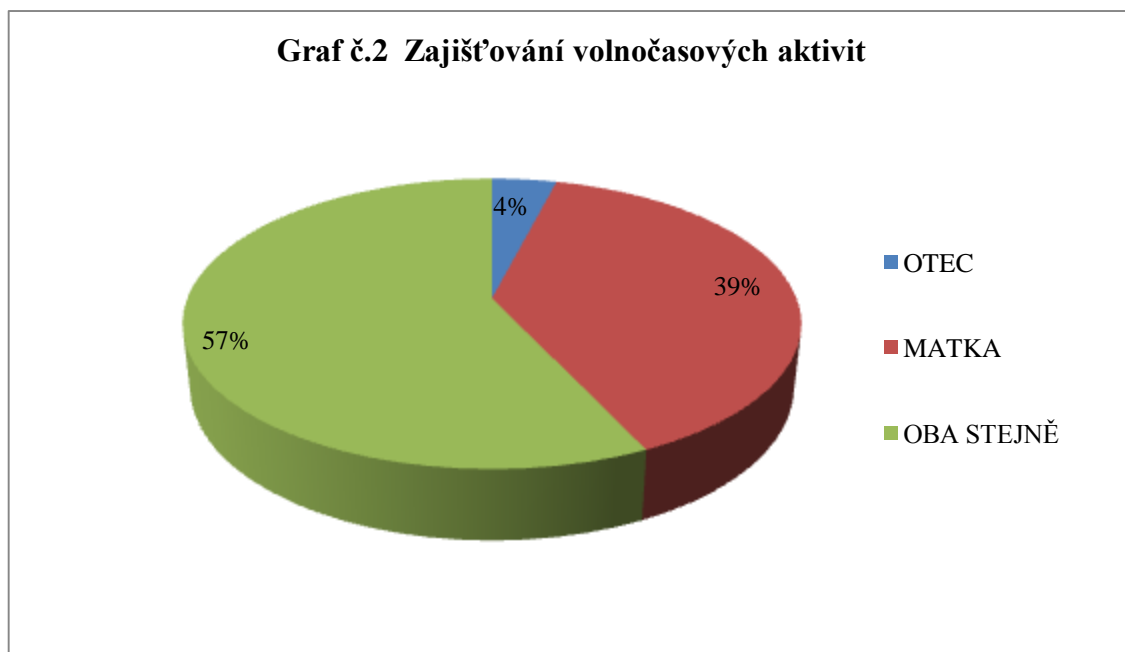
Významné místo mají v životě dotázaných také sportovní aktivity, zejména jízda na kole a lyžování.

Položka č. 3: V této položce bylo zjišťováno, zda se rodiče aktivně zapojují do volnočasových činností dětí (tzn. např. do dětských her na hřišti), či zda dávají více prostoru dětem. Tato položka, kterou vyplnilo všech 89 respondentů, byla uzavřená s nabídnutými možnostmi: *pravidelně, občas, nezapojuji se - raději na děti dohlížím*. Výsledky jsou zobrazeny v následujícím grafu.

Porovnáme-li jednotlivé výseče grafu, opět dojdeme k závěru, že většina dotázaných rodičů dokáže být svým dětem při volnočasových činnostech aktivním partnerem.

Položka č. 4: V této uzavřené položce rodiče odpovídali na dotaz, který z nich (případně oba stejně) častěji zajišťuje volnočasové aktivity dětí. Odpovědělo všech 89 rodičů, 9 odpovědí nebylo zařazeno do vyhodnocení z důvodu nepřítomnosti jednoho z rodičů v rodině. Základním kritériem pro zařazení odpovědí do vyhodnocení této položky tedy bylo, že se na výchově dítěte podílejí oba rodiče.

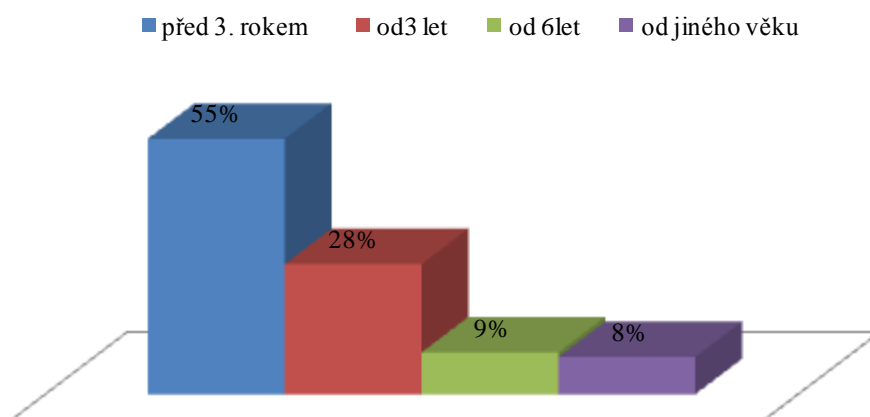

V minulých dobách byla výchova a péče o dítě přisuzována především matce. Dnešní společnost usiluje o určitou rodičovskou vyváženost, která se nezbytně projevuje i ve volnočasové sféře. V našem grafu to dokládá 57 % respondentů, kteří odpověděli, že se na zajišťování volnočasových aktivit dětí podílejí oba rodiče stejnou měrou.

Zbýlé části grafu ukazují, že otcové jsou při zajišťování volnočasových aktivit dětí, tak jak bylo předpokládáno, mnohem pasivnější než matky.

Položka č. 5: Zde bylo naším cílem zjistit, od jakého věku se dle rodičů začíná u dětí formovat vztah k volnočasovým aktivitám. Tuto položku nevyplnili 2 rodiče, za 100 % je tedy považováno zodpovězených 87 položek.

Graf č. 3 Věk, od kterého se začíná formovat vztah k volnočasovým aktivitám

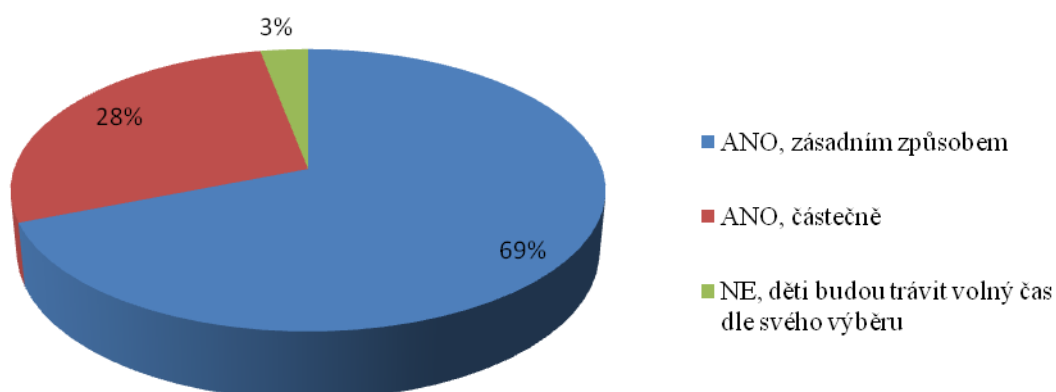
Dodatek ke grafu č. 3: Sloupec *od jiného věku* ve svých 8% zahrnuje odpovědi: od 2let (1x), od 4let (2x), od 5let (2x), 1 rodič si myslí, že záleží na nástupu matky do práce a 1 rodič se domnívá, že věk může být různý, záleží na dítěti.

Dle 55 % rodičů se vztah k volnočasovým aktivitám začíná formovat již před třetím rokem života dítěte. Jelikož dítě v tomto věku nenavštěvuje žádnou výchovně vzdělávací instituci, lze se domnívat, že tato část rodičů si uvědomuje svoji významnou roli, jakou ve vztahu ke svým dětem a volnému času má.

Velká část rodičů má vztah dětí k volnému času spojen s významnou sociální změnou. 28 % dotázaných se vstupem do MŠ a 9 % se vstupem do ZŠ. Dítě se stává součástí kolektivu, překračuje rodinné hranice a otevírá se mu spousta nových možností, včetně stále se rozšiřující nabídky volnočasových aktivit, ve smyslu zájmových kroužků a různých příležitostných akcí. To je pravděpodobně způsob, jak na danou problematiku nahlíží zmíněných 37 % rodičů.

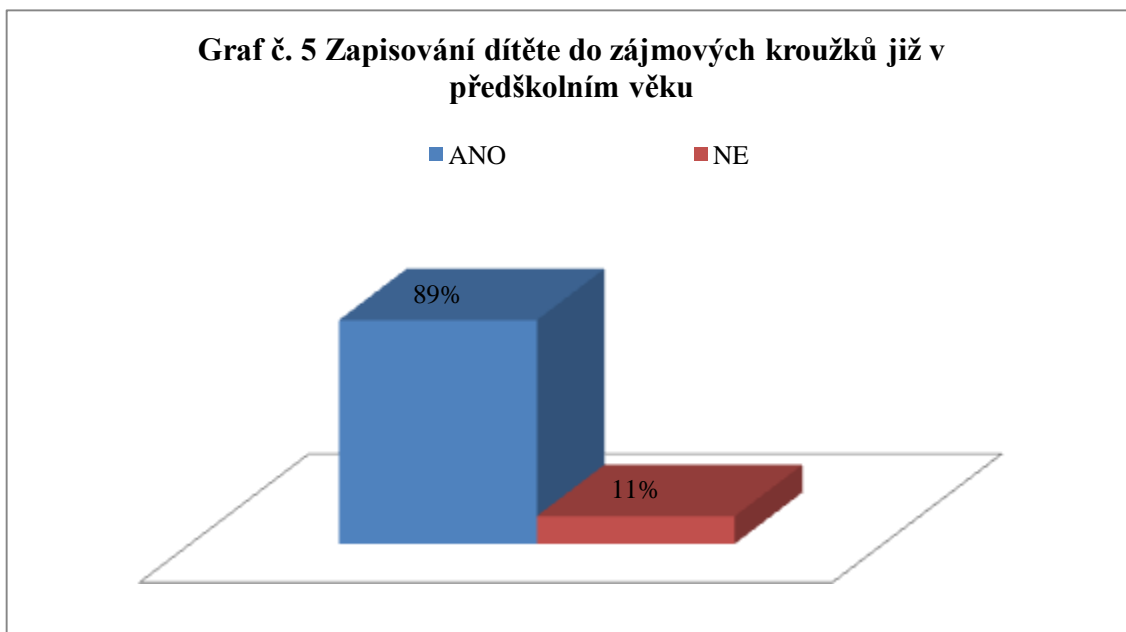
Položka č. 6: Tato položka zjišťovala, zda postoj rodičů k volnému času a způsob jeho trávení výrazně ovlivňuje vztah dětí k volnočasovým aktivitám. Tuto položku zodpovědělo všech 89 rodičů a následující graf zobrazuje jejich odpovědi.

Graf č. 4 Postoj rodičů k volnému času a způsob jeho trávení, výrazně ovlivňuje vztah dětí k volnočasovým aktivitám.

Ať si dítě osvojuje jakékoli návyky a dovednosti, se svým zatím nekritickým postojem ke světu, bude za normální a správné považovat to, co vidí ve své rodině. Většina (69 %) dotázaných rodičů si myslí, že způsob, jakým sami k naplňování volného času přistupují, výrazně ovlivní i přístup a vztah jejich dětí k dané problematice. 3 % dotázaných si myslí pravý opak, tedy, že na jejich postoji k volnému času nezáleží, děti budou trávit volný čas podle sebe. 28 % respondentů připouští určitou míru zodpovědnosti za to, jaký vztah si jejich děti k využívání a naplňování volného času vybudují.

Položka č. 7: Tato položka zjišťovala, zda si rodiče myslí, že je vhodné zapisovat dítě do zájmových kroužků (samostatně nebo s rodičem) již v předškolním věku.

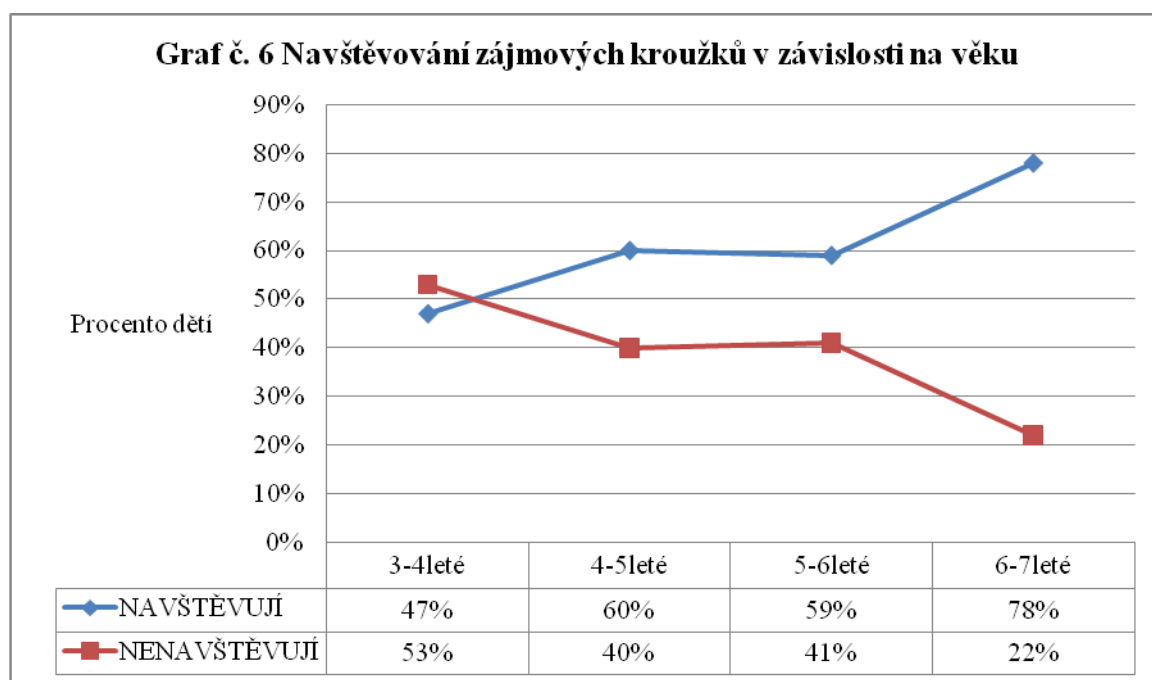
Dodatek ke grafu č. 4: 11 % respondentů, kteří zvolili odpověď NE se domnívá, že vhodným věkem pro zapsání dítěte do zájmového kroužku je: 6 let (4x), druhý rok školní docházky (1x), nástup do základní školy (1x) a věk neuveden (4x).

Zajišťování aktivit pro děti, které ještě nejsou školou povinné je oblastí pomalu se rozvíjející a, jak dokládá graf č. 5, i smysluplnou a žádanou. 89 % dotázaných rodičů považuje zapisování dítěte do zájmových kroužků již v předškolním věku za vhodné.

3.5.2 DRUHÁ ČÁST DOTAZNÍKU

V této části dotazníku bylo zjišťováno, jak předškolní děti tráví svůj volný čas, zda již navštěvují zájmové kroužky, kolik času věnují různým aktivitám, především sledování televize, hraní na počítači, pohybovým aktivitám a pobytu v přírodě. Dále bylo zjišťováno, jak rodiče ovlivňují dětské televizní diváctví a zda si rodiče s dětmi o zhlédnutých pořadech a hrách na počítači povídají či nikoli.

Položka č. 8: Tato položka mapovala, kolik dětí již navštěvuje nějaké zájmové kroužky. Odpovědělo všech 89 respondentů. Následující graf porovnává jednotlivé věkové podskupiny (tak, jak byly vymezeny v kapitole 3.3).

Z celkového počtu 89 dětí předškolního věku, 61 % navštěvuje nějaký zájmový kroužek. Stanovený předpoklad, že nadpoloviční většina předškolních dětí již navštěvuje zájmový kroužek, byl tedy naplněn. Největší zájem o kroužky je mezi dětmi 6-7letými, z nichž 78 % do nějakého dochází. Nejméně jsou potom zájmové kroužky navštěvovány dětmi 3-4letými, z nichž do nějakých dochází 47 %. I to je číslo poměrně vysoké a opět dokazuje vhodnost nabízení volnočasových aktivit již velmi malým dětem.

Položka č. 9: V této položce bylo zjišťováno, kolik času děti tráví určitými aktivitami. Do výčtu hodin nebyl zahrnut čas strávený v MŠ. Detailněji je pozornost věnována sledování televize a hraní na počítači. Aktivita, které byly respondentům nabídnuty včetně vyhodnocení pro jednotlivé věkové skupiny, nabízí následující tabulka.

Tab. č. 3 Průměrný čas věnovaný různým aktivitám					
ČINNOST	PRŮMĚRNÁ DOBA V HODINÁCH ZA TÝDEN NA JEDNO DÍTĚ				
	3-4leté	4-5leté	5-6leté	6-7leté	celkem
Pobyt v přírodě a hra venku	14	12	13	11	12,5
Pohybové aktivity	2	3	4	3	3
Klidové činnosti v rodině	7	8	7	6	7
Samostatná hra	9	8	10	9	9
Hra s kamarády	4	5	7	4	5
Hraní na počítači	1	2	1	2	1,5
Sledování televize	5	7	8	7	7

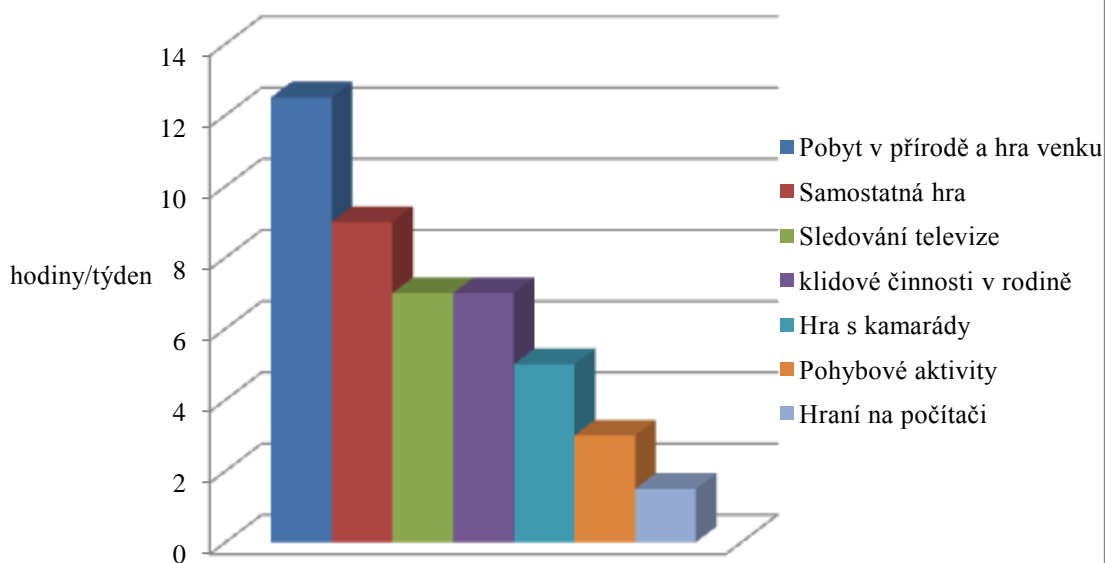
Tabulka č. 3 mapuje průměrnou dobu věnovanou nabídnutým aktivitám v hodinách za týden na jedno dítě. Výsledky jsou zobrazeny pro jednotlivé věkové podskupiny a nakonec je uveden průměrný počet hodin týdně věnovaný dané činnosti všemi předškolními dětmi.

Z tabulky je patrné, že mezi jednotlivými věkovými podskupinami, ve vztahu vždy k jedné z nabídnutých aktivit, nelze spatřovat žádné velké výkyvy, ani vzestupné či sestupné tendence. Panuje mezi nimi určitá rovnováha.

Bylo by zajímavé provést stejné šetření na 1. stupni ZŠ s cílem zjistit, zda se hodinová dotace jednotlivým aktivitám, ve srovnání s dětmi předškolního věku, změní či nikoli.

Následuje grafické znázornění údajů z tabulky č. 3 a to tak, že jsou jednotlivé činnosti seřazeny sestupně, podle toho, kolik hodin týdně jim předškolní děti věnují.

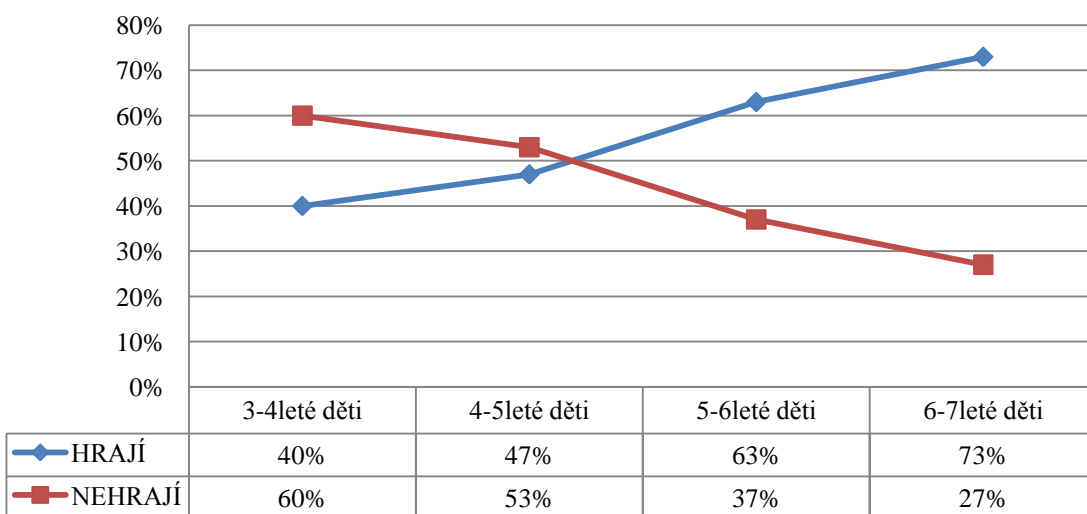
Graf č. 7 Aktivita předškolních dětí a jejich hodinová dotace

Předškolní děti dotázaných rodičů tráví nejvíce času pobytem v přírodě a hrou venku, a to v průměru 12,5 hodin týdně. Následuje samostatná hra (9 hodin týdně), po ní sledování televize společně s klidovými činnostmi v rodině (7 hodin týdně), následuje hra s kamarády (5 hodin týdně), pohybové aktivity (3 hodiny týdně) a nakonec hraní na počítači (1,5 hodin týdně).

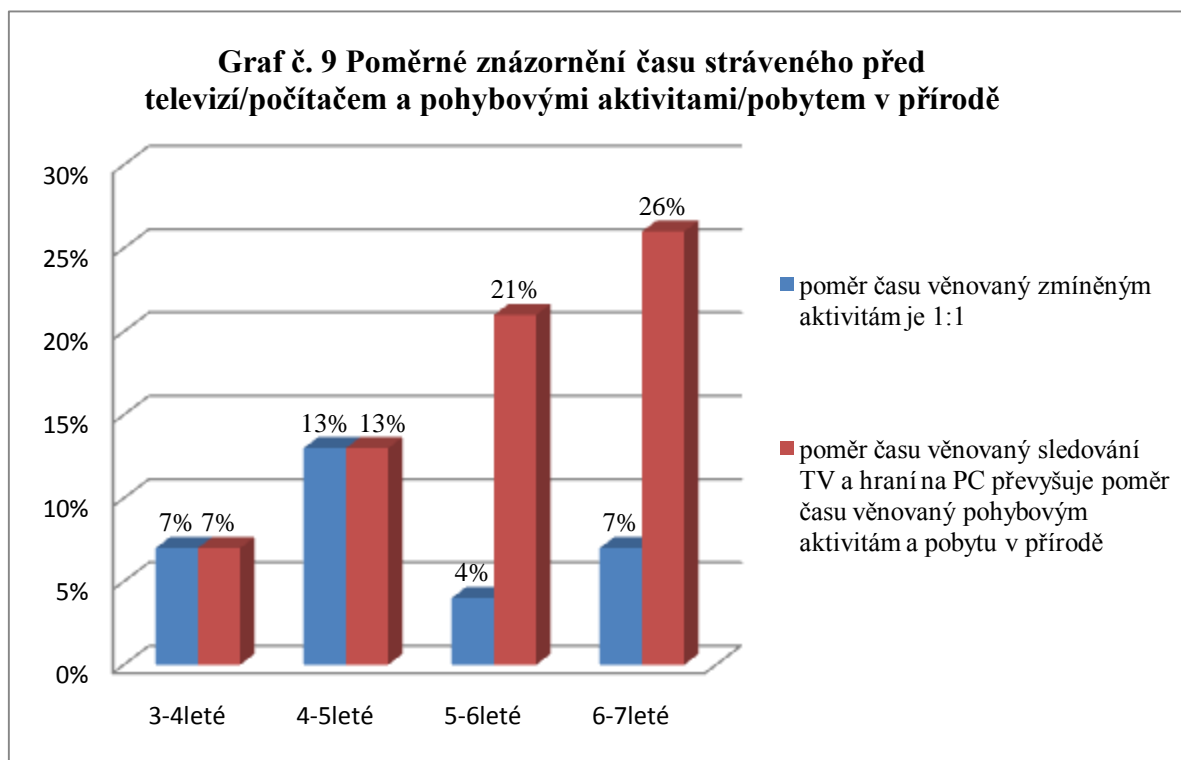
Jelikož se zaměřujeme zejména na sledování televize a hraní na počítači v kontrastu s pohybovými aktivitami a pobytem v přírodě, následující dva grafy se týkají právě tohoto užšího výběru.

Graf č. 8 Hraní na počítači v závislosti na věku

Graf č. 8 dokládá význam počítače v životě již předškolních dětí. Nejméně dětí, které se již s počítačem seznámily, je mezi dětmi 3-4letými. K vyrovnání poměru skupin dětí, které na počítači hrají a které nehrají, dochází ve věku 4-5 let a nejvíce dětí, které již hrají hry na počítači je mezi dětmi 6-7letými.

Vytvoření obdobného grafu pro sledování televize bylo bezvýznamné, neboť všechny dotázané děti již na televizi koukají.

Graf č. 9 znázorňuje, jednak kolik procent dětí jednotlivých věkových podskupin věnuje více času sledování televize a hraní na počítači než pohybovým aktivitám a pobytu v přírodě, ale také u kolika procent dětí je tento čas v rovnováze.

Jedním z vytyčených předpokladů práce bylo, že poměr času stráveného před televizí či počítačem bude, alespoň u 70 % dětí, převyšovat poměr času věnovaný pohybovým aktivitám a pobytu v přírodě. Tento předpoklad zdaleka nebyl naplněn, neboť pouze 17 % všech předškolních dětí stráví více času u televize a počítače než pohybem a pobytem v přírodě. U 8 % dětí je tento čas v rovnováze.

Přesto by bylo vhodné věnovat údajům grafu č. 9 větší pozornost, neboť je evidentní, že čím jsou děti starší, tím se zvyšuje počet těch, kteří raději vysedávají u televize a počítače na úkor pohybovým aktivitám a pobytu v přírodě. A právě tento nepoměr by mohl být možným zdrojem problémů, které byly nastíněny v kapitolách o dětském televizním diváctví.

14 % 3-4letých dětí, 26 % 4-5letých dětí, 25 % 5-6letých dětí a 33 % 6-7letých dětí (sečteny modré a růžové sloupce grafu) je možno považovat za rizikovou skupinu, ohroženou nežádoucími vlivy nadměrného vystavení televizi či počítači.

Opět by bylo zajímavé provést srovnávací studii u dětí na 1. stupni ZŠ.

Položka č. 10: Tato položka zjišťovala, zda si rodiče s dětmi povídají o hrách, které na počítači hrají. 54 dětí z 89 dotázaných hraje hry na počítači, a jak dokládá graf číslo 8, má tato aktivita své zástupce již mezi dětmi tříletými. Z odpovědí respondentů vzešla informace, že 87 % rodičů dětí, které se s počítačem již seznámily, si se svými potomky o obsahu počítačových her povídá.

Položka č. 11: V této položce bylo respondentům nabídnuto 7 tvrzení týkajících se sledování televize. Respondenti zaškrtovali ta tvrzení, která ve svém případě považovali za pravdivá. Odpovědělo všech 89 respondentů. Jaké bylo procentuální zastoupení odpovědí, zobrazuje následující tabulka. Pro větší přehlednost jsou v tabulce barevně rozlišeny skupiny tvrzení, které spolu úzce souvisí.

Tab. č. 4 Televizní návyky	
TVRZENÍ	PRAVDIVÉ PRO
Programy vybíráme společně s dítětem.	73% rodičů
Programy pečlivě vybíráme bez účasti dítěte.	11% rodičů
Dítě si samo vybírá, na co bude koukat.	15% rodičů
Televizi dítěti pouštíme pouze na dobu trvání vybraného pořadu.	47% rodičů
Televize je stále puštěná jako kulisa a pokud dítě něco zaujme, dívá se.	10% rodičů
Televizi pouštíme náhodně, pokud dávají něco, co dítě zaujme, dívá se.	31% rodičů
Dáváme přednost DVD před televizí.	51% rodičů

První skupina tvrzení se týkala způsobu výběru programu a pro většinu dotázaných rodičů je pravdivé tvrzení, že programy vybírají společně s dítětem. 11 % rodičů programy pečlivě vybírá bez účasti dítěte. Dá se předpokládat, že tato část rodičů má přehled o tom, co

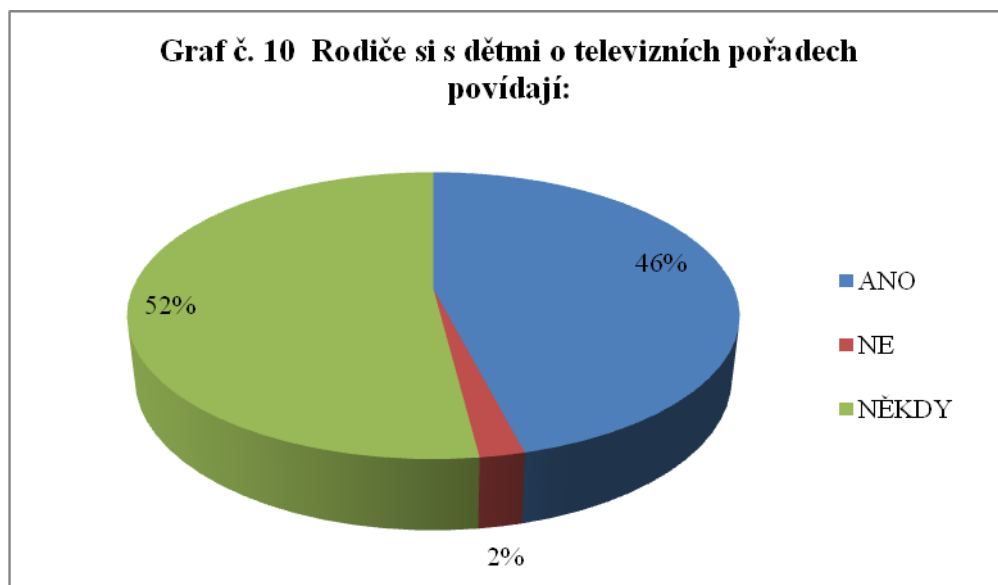
jejich dítě sleduje.

Druhá skupina tvrzení se týká způsobu sledování vybraného programu. Téměř polovina rodičů se ztotožňuje s tvrzením, že pouští dítěti televizi pouze na dobu trvání vybraného pořadu. Za ne příliš vhodný lze považovat přístup 10 % rodičů, kteří mají televizi stále puštěnou jako kulisu a 31 % rodičů, kteří televizi pouštějí náhodně a čekají, co dítě zaujme. V těchto dvou případech mají rodiče minimální kontrolu nad sledovanými pořady. Navíc vystavují své dítě riziku, že mu bude skrze obrazovku zprostředkován zážitek neúměrný jeho chápání či dokonce děsivý. S takovýmto přístupem se pochopitelně nelze vyhnout ani nevhodným reklamám.

O tvrzení *dáváme přednost DVD před televizí* se vyjádřilo kladně 51 % rodičů. Nejčastěji z těchto důvodů:

- lze vybrat program,
- oblíbené pohádky,
- kontrolovatelný obsah pořadu,
- pouštění pohádek bez závislosti na čase,
- dítě sleduje vybraný pořad, ne nechtěné programy a reklamy,
- kreslené pohádky (v televizi moc nejsou),
- v televizi dávají často nevhodné pořady.

Položka č. 12: Tato uzavřená položka zjišťovala, jestli rodiče komunikují s dítětem o tom, co v televizi vidělo. Odpovědělo všech 89 rodičů a následující graf zobrazuje poměry jejich odpovědí.

Pouze 2 % dotázaných rodičů si nepovídají s dětmi o tom, co viděly v televizi. Důvodem bude zřejmě nedostatek času k takové komunikaci. Je možné, že to rodiče ani nepovažují za důležité. Podstatné je, že je o dítě postaráno, něčemu se věnuje a rodiče mají čas na jiné činnosti.

46 % rodičů si s dětmi o zhlédnutých pořadech povídá a zbylých 52 % alespoň někdy.

Položka č. 13: V této otevřené položce rodiče vypisovali aktivity, kterými tráví jejich děti svůj volný čas nejraději. Položku vyplnilo 86 rodičů a následující tabulka uvádí 10 nejčastějších odpovědí.

Tab. č. 5 Nejoblíbenější volnočasové aktivity předškolních dětí	
NEJČASTĚJŠÍ ODPOVĚDI	FREKVENCE ODPOVĚDÍ
samostatná hra	23x
kreativní činnosti (kreslení, malování, lepení,...)	12x
hra s kamarády/sourozenci	11x
hry venku	7x
kolo	7x
stolní společenské hry	6x
výlety/procházky	4x
stavebnice	4x
televize/dvd	4x
čtení a prohlížení knížek	3x

Na tuto položku by bylo zajímavé zeptat se samotných dětí a konfrontovat jejich odpovědi s názory rodičů.

3.5.3 TŘETÍ ČÁST DOTAZNÍKU

Tato část dotazníku nabízí seznam organizací, které na Jablonecku nabízí volnočasové aktivity pro děti předškolního věku a zjišťuje, zda je rodiče znají, případně s dítětem navštěvují a zda jsou s danou nabídkou spokojeni. Rodiče měli také možnost vyjádřit, jaké aktivity jim na Jablonecku chybí.

Položka č. 14: V této položce, zobrazující seznam organizací nabízejících volnočasové aktivity pro předškoláky, se rodiče vyjadřovali, zda dané organizace *znají/neznají* a *s dítětem navštěvují/nenavštěvují*. Následuje 1 tabulka a 2 grafy, které zpracovávají výsledky této

položky.

Tab. č. 6 Organizace nabízející volnočasové aktivity pro děti předškolního věku			
	POČET ODPOVĚDÍ	ORGANIZACI ZNÁ	ORGANIZACI NAVŠTĚVUJE
DŮM DĚTÍ A MLÁDEŽE VIKÝŘ	87	94%	22%
RODINNÉ CENTRUM MAGNET	87	90%	15%
FOLKLÓRNÍ SOUBOR NISANKA	86	87%	5%
PLAVECKÁ ŠKOLA	86	87%	22%
TJ SOKOL	86	86%	17%
HC VLČI JABLONEC	86	78%	5%
MATEŘSKÉ CENTRUM JABLÍČKO	87	77%	30%
DPS SKŘIVÁNEK	86	77%	1%
FK BAUMIT JABLONEC	86	62%	8%
TANEČNÍ ŠKOLA X-DANCE	86	57%	5%
TANEČNÍ ŠKOLA DAM	86	49%	9%
TANEČNÍ KLUB TOPDANCE	86	40%	5%
FOLKLÓRNÍ SOUBOR ŠAFRÁNEK	86	40%	0%
BABY CLUB MIŠUTKA	86	29%	3%
TANEČNÍ A POHYB. STUDIO MAGDALÉNA	86	26%	1%

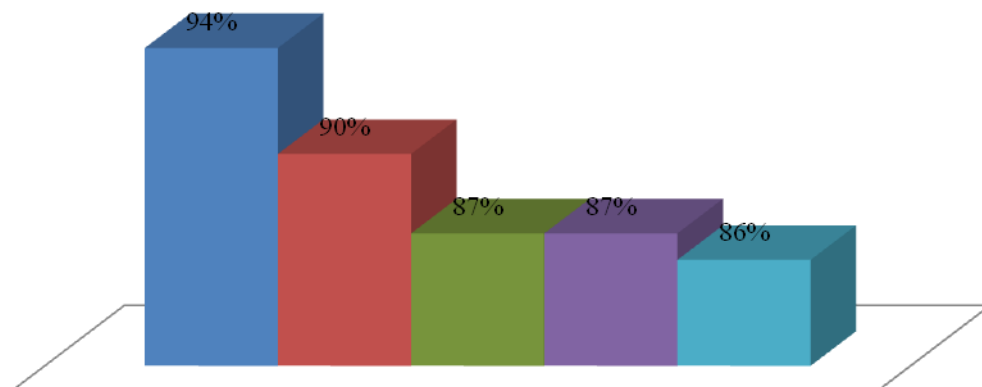
Jedním z předpokladů práce bylo, že více než polovina rodičů má přehled o organizacích nabízejících volnočasové aktivity pro děti předškolního věku v Jablonci nad Nisou. Modře jsou v tabulce označeny ty organizace, které zná více než 50 % respondentů. Průměrné množství všech rodičů v procentech, kteří znají uvedené organizace je 65 %.

Lze tedy prohlásit, že daný předpoklad byl naplněn.

Následující dva grafy zpracovávají údaje z tabulky č. 6 a jsou uvedeny pouze pro větší přehlednost. Znáznámějí 5 nejznámějších organizací a 5 organizací, které rodiče se svými dětmi nejčastěji navštěvují.

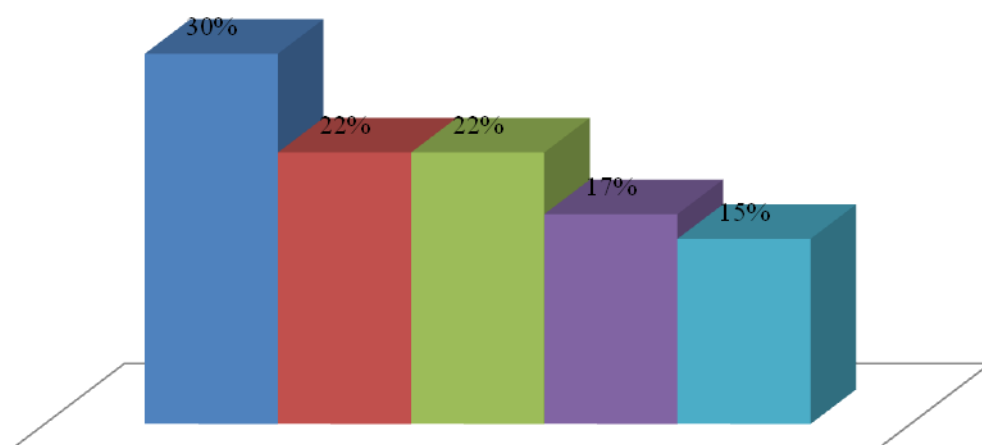
Graf č. 11 Organizace, o kterých mají rodiče přehled

■ DDM Vikýř ■ RC Magnet ■ Folklórní s. Nisanka ■ Plav. Škola ■ TJ Sokol

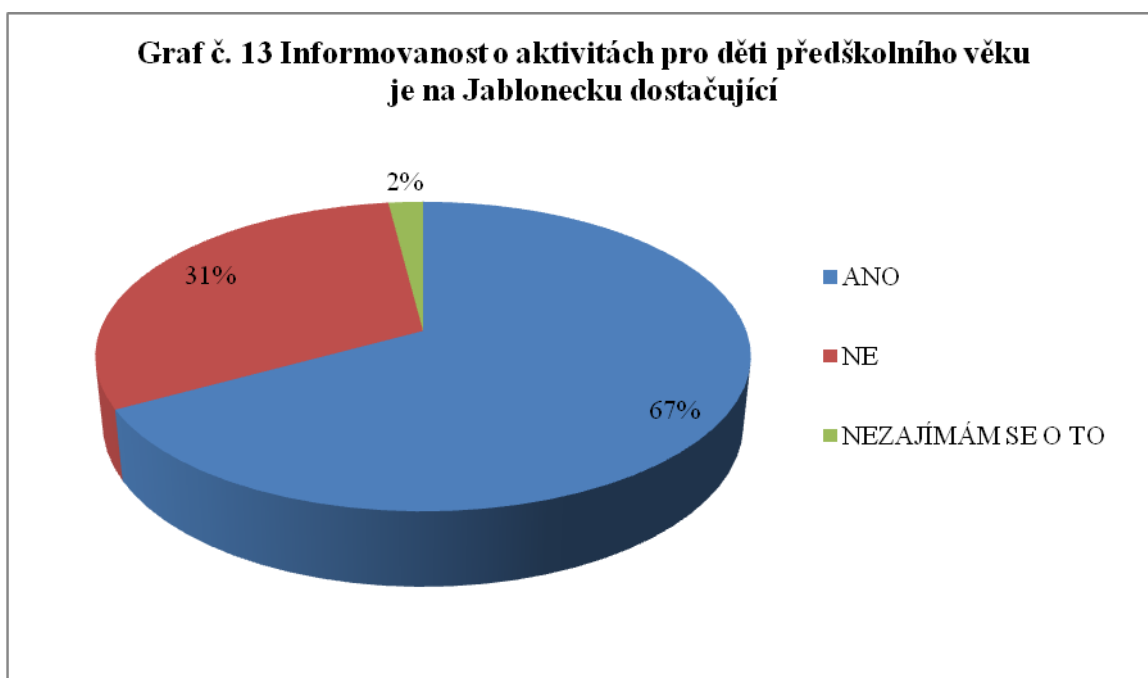

Graf č. 12 Využívání volnočasové nabídky

■ RC Jablíčko ■ DDM Vikýř ■ Plav. škola ■ TJ Sokol ■ RC Magnet

Položka č. 15: V této uzavřené položce rodiče hodnotili kvalitu informovanosti o nabídce aktivit pro děti předškolního věku na Jablonecku. Následující graf je přehledným zobrazením poměrů jednotlivých odpovědí.

2 % rodičů se nezajímají o nabídku aktivit pro své děti, 67 % rodičů považuje informovanost za dostatečnou a 31 % rodičů není s informovaností spokojena. Důvodem by mohla být absence komplexní nabídky organizací nabízejících aktivity pro předškoláky (např. tak jak byla prezentována v tabulce č. 6 nebo podrobněji jak ji nabízí příloha č. 3)

Položka č. 16: V této položce se rodiče vyjadřovali k tomu, jakým způsobem se dovídají o aktivitách pro předškoláky. Položku vyplnilo všech 89 rodičů.

Tab. č. 7: Zdroje informací o aktivitách pro předškoláky	
ZDROJ	FREKVENCE ODPOVĚDÍ
NOVINY	69x
KAMARÁDI	67x
INTERNET	53x
PLAKÁTOVACÍ PLOCHY	37x
JINÉ ZDROJE	9x (7x MŠ, 1x MC Jablíčko, 1x RC Magnet)

Nejčastějším zdrojem informací o volnočasové nabídce jsou pro dotázané rodiče noviny a kamarádi. Internet a plakátovací plochy mají také své významné místo. Co se týče informovanosti z jiných zdrojů, nejčastěji byly zmíněny mateřské školy. Bylo by tedy vhodné, aby se učitelky mateřských škol snažily aktivně vyhledávat informace týkající se náplně volného času předškolních dětí a jejich rodin, průběžně je aktualizovat a nabízet rodičům svých žáků.

Položka č. 17: V této otevřené položce měli rodiče prostor k vyjádření, jaké aktivity pro své předškolní děti v Jablonci nad Nisou postrádají. Z 89 dotazníků bylo pro vyhodnocení této položky použito 87. Dva dotazníky byly z důvodu nevyplnění zmíněné položky vyřazeny.

65 respondentů (tedy 75 %) je s nabídkou volnočasových aktivit v Jablonci nad Nisou spokojena a nic jim nechybí. Součástí jednoho z předpokladů bylo, že většina jabloneckých rodičů je s volnočasovou nabídkou pro předškolní děti spokojena. Naplnění tohoto předpokladu dokládá již výše zmíněný výsledek. Zbýlých 22 respondentů (tedy 25 %) by uvítalo rozšíření volnočasové nabídky. Kompletní seznam toho, co v souvislosti s volným časem předškoláků v Jablonci nad Nisou rodiče postrádají je uveden v příloze č. 4. V následujícím seznamu jsou uvedeny pouze ty aktivity, jejichž realizace či zprostředkování by mohlo být v silách učitelek mateřských škol či jiných pedagogických pracovníků.

- Pochody se stanovišti pro rodiče a děti,
- práce s bižuterií, výroba šperků,
- kluby pro děti v odpoledních hodinách (za špatného počasí není kam jít),
- víkendové aktivity,
- sportovní kroužky – míčové hry, brusle, cyklistika, atletika ...,
- jazykové kurzy,
- turistika,
- cenově dostupné dětské kroužky.

4 ZÁVĚR

Volný čas je velmi důležitou oblastí života již v dětském věku. Hovoříme-li o dítěti předškolního věku, jsou činnosti ve volném čase realizovány v souvislosti s rodinou. Z toho důvodu bylo považováno za vhodné zaměřit bakalářskou práci nejen na volný čas, ale i na rodinu a její význam pro dítě. Charakteristika předškolního dítěte byla také významnou součástí práce, neboť naplňujeme-li volný čas určité věkové skupiny lidí, je třeba znát její specifika. V souvislosti s volným časem byla pozornost věnována zejména pohybu jako základní fyziologické potřebě dítěte v kontrastu se sedavým charakterem sledování televize (a hraní na počítači) a to jak v teoretické, tak v praktické části práce.

V souvislosti s pohybem bylo také poukázáno na fakt, že rodiče si často neuvědomují, jaké pohybové činnosti jejich děti mohou vykonávat a jaké jsou naopak z fyziologického hlediska nevhodné.

Sledování televize je naprostou samozřejmostí již pro velmi malé děti. Setkávají se s ní v podstatě po příchodu na svět jako se členem rodiny. Teoretická část práce se proto zabývala možnými nežádoucími a často skrytými vlivy televize na zdraví a vývoj dítěte.

Důvodem proč byly tyto dvě činnosti stavěny do kontrastu je to, že zatímco pohyb je přirozenou potřebou dítěte, televize je jakousi získanou (ne)potřebou. Má, nejen nad dětmi, magickou moc, dokáže diváka pohltit a významně ovlivňovat jeho život. Navíc toto médium spolehlivě omezuje dítě v jeho potřebě hýbat se.

Praktická část využívala k získání potřebných informací metodu nestandardizovaného dotazníku pro 100 rodin. Návratnost činila 89 %.

Jedním z cílů průzkumu byla snaha o zjištění, jak rodiny s předškolními dětmi tráví volný čas a také jaký rodiče zaujímají postoj k volnočasovým aktivitám.

Na základě odpovědí lze prohlásit, že rodiny, které se zúčastnily průzkumu, vnímají volný čas pozitivně a přistupují k němu aktivně. Volnočasové aktivity častěji zajišťují matky. Nejvíce tráví jablonecké rodiny společný čas výlety, sportovními aktivitami, zejména jízdou na kole a lyžováním. Jedním z předpokladů bylo, že se televize objeví mezi deseti nejčastěji zmiňovanými rodinnými aktivitami. Ačkoli obsadila desáté místo, stalo se tak u pouhých 6 % dotázaných. Důvodem může být fakt, že rodiny předškolních dětí vskutku netráví mnoho času před televizí, či fakt, že je to činnost tak samozřejmá a spontánní, že jí nepřikládají žádný zvláštní význam.

Bakalářská práce se snažila o vyzdvížení významu volného času již v raném dětství. Většina dotázaných rodičů si myslí, že se vztah k volnočasovým aktivitám začíná formovat již

před třetím rokem života a také většina rodičů připouští, že na formování vztahu dětí k volnočasovým aktivitám mají rodiče zásadní vliv. Většina dětí předškolního věku již také navštěvuje nějaký zájmový kroužek, což dokládá, že je vhodné nabízet volnočasové aktivity v rámci nějaké organizace již velmi malým dětem.

Dále se průzkum významně zaměřoval na televizní návyky v předškolním období, pohybové aktivity a pobyt v přírodě. V souvislosti s televizí bylo také zjišťováno, jak rodiče dětské televizní diváctví (ale i hraní na počítači) ovlivňují a regulují, zda s dítětem o daných aktivitách komunikují či nikoli.

Bylo předpokládáno, že s přibývajícím věkem roste i počet hodin strávených před televizí nebo počítačem. O televizi se toto tvrzení ukázalo nepravdivým, zatímco v souvislosti s počítačem se naplnilo. Téměř polovina 3-4letých dětí již má příležitost hrát si na počítači a s přibývajícím věkem roste i procento dětí.

Předpoklad, že alespoň u 70 % dětí bude poměr času stráveného před televizí či počítačem převyšovat poměr času věnovaný pohybovým aktivitám a pobytu v přírodě zdaleka nebyl naplněn. Pouze 17 % všech předškolních dětí stráví více času u televize a počítače než pohybem a pobyt v přírodě a u 8 % dětí je tento čas v rovnováze. Přestože uvedená čísla se na první pohled nezdají být příliš alarmující, bylo prokázáno, že čím jsou děti starší, tím se zvyšuje počet těch, kteří raději vysedávají u televize a počítače na úkor pohybových aktivit a pobytu v přírodě. Právě tento nepoměr by mohl být zdrojem problémů plynoucích z nadměrného vystavení televizi či počítači.

Rodiče mají v ovlivňování televizních návyků dětí zásadní význam. Měli by mít nad sledováním televize kontrolu. Z průzkumu vzešla informace, že většina rodičů vybírá program společně s dítětem, necelá polovina pouští televizi pouze na dobu trvání vybraného pořadu. Dá se říci, že tito rodiče mají televizi pod kontrolou. Je poněkud znepokojující, že celých 31 % rodičů pouští televizi náhodně a pokud dítě něco zaujme, dívá se a 10 % rodičů má televizi stále puštěnou jako kulisu. Tito rodiče naprosto nejsou schopni kontrolovat dětské diváctví a ochránit dítě před zhlédnutím něčeho nevhodného. Zhruba polovina rodičů dává přednost DVD před televizí, což se v dnešním světě mediálního tlaku jeví jako rozumné řešení. Většina rodičů si s dětmi o zhlédnutých pořadech i hraní na počítači povídá, což je také nepochybně pozitivním jevem.

V závěrečné části dotazníku byl rodičům nabídnut seznam organizací, které v Jablonci nad Nisou nabízejí aktivity pro předškoláky s cílem zjistit, zda o nich rodiče mají přehled, jakým způsobem se o volnočasové nabídky dovídají a zda ji považují za dostačující.

Ze získaných odpovědí lze vyvodit závěr, že rodiče se o nabídku aktivit pro své děti

zajímají, rády ji využívají a dovídají se o ní zejména z lokálního tisku a od kamarádů. S informovaností není spokojeno 31 % rodičů, což je poměrně hodně. Za možný důvod lze považovat absenci komplexní nabídky organizací, které v Jablonci nad Nisou nabízí aktivity pro předškoláky. Z toho důvodu byl takový seznam v rámci bakalářské práce vytvořen a je součástí příloh.

Rodiče měli dále možnost vyjádřit, jaké aktivity pro děti předškolního věku v Jablonci nad Nisou postrádají. Jejich odpovědi jsou opět součástí příloh. V praktické části práce jsou uvedeny pouze ty, jejichž realizace by mohla být v silách učitelek mateřských škol či jiných pedagogických pracovníků.

Závěrem je nutno podotknout, že získané výsledky průzkumu se týkají pouze zkoumaného vzorku rodin s předškolními dětmi. Vzhledem k velikosti zkoumaného vzorku nelze výsledky v žádném případě generalizovat, ale spíše je považovat za možná upozornění na určité problémy v dané oblasti, či jako námět k dalším průzkumům.

5 NÁVRH OPATŘENÍ

V této kapitole se budeme zabývat návrhem opatření plynoucích jak z teoretické, tak z praktické části práce.

Jak bylo zmíněno v předešlé kapitole, rodiče dětí předškolního věku často postrádají informace o pohybovém vývoji dítěte. V důsledku toho dítě přetěžují nebo s ním provádějí pohyby, které jsou z fyziologického hlediska nevhodné. Nabízí se otázka, jakým způsobem tuto informovanost zvýšit. Jako vhodná se jeví možnost zprostředkování semináře v mateřských školách, případně rodinných či mateřských centrech. Seminář by měl být veden odborníkem v oblasti fyzioterapie, anatomie, zdravotní tělesné výchovy, ... a cílovou skupinou by měli být rodiče předškoláků, učitelky či jiné osoby podílející se na výchově dětí v předškolním věku. Při vedení učitelkou mateřské školy, byť informovanou, se dá ze strany rodičů předpokládat, že dané problematice nebudou přikládat patřičný význam.

Stejným způsobem by bylo vhodné zpracovat téma televize a počítače v předškolním období. Cílem by bylo přimět rodiče k tomu, aby o sledování televize či hraní na počítači přemýšleli. Upozornit je na možná rizika nadměrného, či nekontrolovaného vystavení dítěte těmto médiím. Taktéž by nemělo chybět zdůraznění nepřírozenosti získávání informací televizní cestou a vyzdvižení aktivit, jež jsou dítěti rozhodně přirozenější a po všech stránkách přínosnější.

Zmínili jsme, že dotazovaní rodiče mají zájem o volnočasové aktivity pro své děti, ale bohužel chybí kompletní nabídka organizací v Jablonci nad Nisou, které tyto aktivity nabízejí. Bylo by vhodné seznam zmíněných organizací včetně jejich stručné charakteristiky a kontaktů (např. tak jak je uveden v příloze č. 1) rodičům nabízet prostřednictvím místního tisku, internetu, ale i mateřských škol. Učitelky by mohly seznam průběžně doplňovat a rozšiřovat a zprostředkovávat tak rodičům informace o aktuální nabídce na Jablonecku.

Jelikož někteří dotazovaní rodiče vyjádřili nespokojenost s nabídkou aktivit pro děti předškolního věku v Jablonci nad Nisou, nabízí se další možné opatření vedoucí ke zlepšení situace. Toto opatření by se opět provádělo v mateřských školách a to nejlépe jednou ročně formou dotazníku, který by zjišťoval, jaké aktivity rodiče pro děti postrádají. Po vyhodnocení dotazníků by se pak učitelky mohly pokusit o realizaci žádaných aktivit, či o jejich zprostředkování.

6 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- BOROVÁ, B. a kol.: *Cvičíme s malými dětmi*. Portál. Praha 1998. ISBN 80-7178-223-8
- BOROVÁ, B. a kol.: *Cvičení předškolních dětí a rodičů s dětmi*. Česká asociace Sport pro všechny. Praha 2009. Bez ISBN.
- BRIERLEY, J.: *7 prvních let života rozhoduje*. Portál. Praha 1996. ISBN 80-7178-109-6
- Children And TV Violence* [Online]. American Academy of Child & Adolescent Psychiatry. [Retrieved 2009-04-25]. Updated November 2002. Available from:
<http://www.aacap.org/cs/root/facts_for_families/children_and_tv_violence>
- DVOŘÁKOVÁ, H.: *Sportujeme s nejmenšími dětmi*. Olympia. Praha 2001. ISBN 80-7033-313-8
- HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ J.: *Pedagogické ovlivňování volného času*. Portál. Praha 2008. ISBN 978-80-7367-473-1
- HELUS, Z.: *Sociální psychologie pro pedagogy*. Grada. Praha 2007. ISBN 978-80-247-1168-3
- HERZKA, H. S.: *Rozumíme svému dítěti?* Praha 1996. Bez ISBN.
- HOLÝ, T.: *Český babyboom končí, Husákovy děti už odrodily*. [cit. 2009 – 09 – 20]. Poslední aktualizace 11.9.2009. Dostupné z <<http://www.novinky.cz/domaci/178740-cesky-babyboom-konci-husakovy-deti-uz-odrodily.html>>
- CHVÁLA, V., TRAPKOVÁ, L.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*. Portál. Praha 2004. ISBN 80-7178-889-9
- JANDOUREK, J.: *Sociologický slovník*. Portál. Praha 2007. ISBN 978-80-7367-269-0
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D.: *Vývojová psychologie*. Grada. Praha 2006. ISBN 80-247-1284-9
- MATĚJČEK, Z.: *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Portál. Praha 1994. ISBN 80-85282-83-6
- MATOUŠEK, O.: *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Sociologické nakladatelství. Praha 1997. ISBN 80-85850-24-9
- MUŽÍK, V.: *Výživa a pohyb jako součást výchovy ke zdraví na základní škole*. Paido. Brno 2007. ISBN 978-80-7315-156-0

- PÁVKOVÁ, J.: *Průvodce studiem oboru pedagogika volného času*. TUL. Liberec 2003. ISBN 80-7083-757-8
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.: *Pedagogický slovník*. Portál. Praha 2003. ISBN 80-7178-772-8
- SIGMAN, A.: *Remotely controlled*. Vermilion. London 2005. ISBN 009190260-6
- SOBOTKOVÁ, I.: *Psychologie rodiny*. Portál. Praha 2001. ISBN 80-7178-559-8
- SPOUSTA, V.: *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. Masarykova univerzita. Brno 1994. ISBN 80-210-1007-X
- ŠEĐOVÁ, K.: *Děti a rodiče před televizí*. Paido. Brno 2007. ISBN 978-80-7315-149-2
- ŠTĚRBOVÁ, D.: *Dítě v současné rodině z pohledu psychologa*. [cit. 2009 – 09 – 20], dostupné z <<http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cislocclanku=2008111302> >
- ŠULOVÁ, L.: *Proces socializace předškolního dítěte ve vztahu k aktuálním celospolečenským změnám*. 2004. [cit. 2009 – 09 – 20], dostupné z <www.google.cz/#hl=cs&expIds=17259,17291,26473,27022,27692,27743&xhr=t&q=proces+socializace+předškolního+dítěte+ve+vztahu+&cp=49&pf=p&scient=psy&aq=f&aqi=&aql=&oq=&gs_rfai=&pbx=1&fp=4daa71c6902c4d04 >
- VÁGNEROVÁ, M.: *Vývojová psychologie pro obor speciální pedagogika předškolního věku*. TUL. Liberec 2007. ISBN 978-80-7372-213-5
- VÁGNEROVÁ, M., VALENTOVÁ, L.: *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Univerzita Karlova. Praha 1991. ISBN 80-7066-384-7

7 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Seznam organizací nabízejících aktivity pro předškoláky v Jablonci nad Nisou
(viz text – s. 11)

Příloha č. 2: Dotazník použitý pro předvýzkum (viz text – s. 33)

Příloha č. 3: Dotazník použitý pro průzkum (viz text – s. 35)

Příloha č. 4: Seznam volnočasových nabídek, které rodiče v Jablonci nad Nisou postrádají
(viz text – s. 52)

ORGANIZACE NABÍZEJÍCÍ AKTIVITY PRO PŘEDŠKOLÁKY V JABLONCI NAD NISOU

RODINNÉ CENTRUM MAGNET

Nabídka: aktivity a kroužky pro děti, výlety, oslavy, dětské diskotéky, divadla, příměstské tábory, karnevaly, celodenní hlídání dětí, víkendové hlídání s možností přespání dětí

Věk dětí: od kojeneckého věku (např. cvičení), různé kroužky jsou zaměřeny na různé věkové skupiny dětí. Aktuální informace: viz kontakt.

Kontakt:

Rodinné centrum MAGNET

Ulice 28. října 2015/23

www.pritazlivost.com

MATEŘSKÉ CENTRUM JABLÍČKO

Nabídka: aktivity, kroužky, dílny pro děti i rodiče, v pondělí a ve středu od 15.30-17.00 hravě odpoledne (možnost ponechat dítě v MC či zůstat s ním), děti, které nenavštěvují MŠ mohou docházet s rodiči do MC každé dopoledne ve všední den od 9:00 do 12:00 hodin, dvakrát do měsíce – jednou ve všední den a jednou o víkendu je zařazen Jablíčkový výlet do blízkého i vzdálenějšího okolí.

Věk dětí: kroužky a aktivity jsou zaměřeny většinou na děti do šesti let. Aktuální informace: viz kontakt.

Kontakt:

Občanské sdružení - MC Jablíčko

E. Floriánové1736/ 8

www.jablicko.estranky.cz

Tel.: +420 604 209 547

Andrea Pravcová – koordinátorka, jablickomc@seznam.cz, tel.: 773 270 271

DŮM DĚTÍ A MLÁDEŽE VIKÝŘ

Nabídka: Velké množství vzdělávacích a sportovních kroužků, vzdělávacích a poznávacích akcí pro všechny věkové kategorie, semináře, exkurze, soutěže, atd.

Věk dětí: od 2,5 let, některé kroužky od 3 let (např. angličtina), některé od 4 let (např. mažoretky), atd. Aktuální informace: viz kontakt.

Kontakt:

DDM Vikýř, příspěvková organizace

Podhorská 49

www.ddmvikyr.cz

vedoucí hudebního a předškolního oddělení: Stanislava Příhonská, tel.: 483 711 725,
731 615 620

DĚTSKÝ PĚVECKÝ SBOR SKŘIVÁNEK

Činnost: Ve sboru děti zpívají písně lidové i umělé odpovídající jejich věku.

Věk dětí: Děti z předškolního oddělení MŠ

Kontakt:

Věra Pokorná

MŠ J. Hory 31

www.dps-skrivanek.cz, e-mail: dps.skrivanek@volny.cz

Tel.: 483 704 643, 483 704 326

TANEČNÍ ŠKOLA DaM

Činnost: Taneční a pohybová průprava s prvky klasického i moderního tance. Každoroční závěrečné vystoupení žáků taneční školy.

Věk dětí: od 4 let

Kontakt:

Dana Malá

Tel.: 603 814 046, 483 319 055, e-mail: dvmala@email.cz

TANEČNÍ ŠKOLA X-DANCE

Činnost: HIP-HOPová taneční škola. Účastní se domácích i mezinárodních soutěží. Škola je desetinásobným držitelem titulu "Mistři České republiky"! 3x pro rok 2007, 4x pro rok 2008, 1x pro rok 2009 a 2x pro rok 2010.

Věk dětí: od 4 let

Kontakt:

Hana Drbohlav

Tel.: 777 326 239, e-mail: hana.holbova@xdance-cz.com

www.x-dance.cz

TANEČNÍ KLUB TOPDANCE

Činnost: Rytmická, taneční a pohybová příprava pro předškoláky. Starší děti se učí základy tanců: Waltz, Cha-cha, Polka, Foxtrot, Jive, Salsa, HippHopu, Zumby, Disco, Baletu, ...

Věk dětí: od 4 let

Kontakt:

Libor Jäger, Jana Jägerová

Nádražní 731/6

Tel.: 602 171 412, 483 710 683, e-mail: libor.jager@topdance.cz

www.topdance.cz

FOLKLÓRNÍ SOUBOR NISANKA

Činnost: Malá Nisanka – folklorní soubor pro kluky a holky, kterým se líbí lidové písničky a tanečky. Působí pod DDM Vikýř. Děti pravidelně vystupují v Jablonci nad Nisou a okolí – Velikonoční trhy, Vánoce s Nisankou, rozhledna Nisanka v Nové Vsi nad Nisou a další.

Věk dětí: od 3 let

Kontakt:

Jana Hamplová - vedoucí souboru

Tel.: 733 602 507, e-mail: j.hamplova@volny.cz

www.nisanka.cz , informace také na www.ddmvikyr.cz

FOLKLÓRNÍ SOUBOR ŠAFRÁNEK

Činnost: Zaměření na lidové písně a tance z Podještědí, Podkrkonoší a Pojizeří. Vystupování v krocích, které jsou kopiemi původních kroců z této oblasti.

Věk dětí: od 5 let

Kontakt:

Jaroslava Václavíková (choreograf, vedoucí souboru Šafránek)

tel.: +420 723 384 683

Šárka Tomášková (vedoucí souboru Šafránek)

tel.: +420 606 831 670

www.safranjbc.cz

TANEČNÍ A POHYBOVÉ STUDIO MAGDALÉNA

Činnost: Škola se zabývá scénickým tancem a pohybovým divadlem. Příprava pro scénický tanec a pohybové divadlo je zaměřena nejen na taneční výchovu, ale i na dramatickou,

výtvarnou a hudební.

Věk dětí: od 4 let

Kontakt:

Ludmila Rellichová

Liščí Jáma 139

Rychnov u Jablonce nad Nisou

Tel.: 602 963 574, e-mail: tsmagdalena@email.cz

www.magdalenawz.cz

TJ SOKOL

Činnost: Cvičení a hry rodičů s dětmi. Cvičení pro předškoláky a prvňáky.

Věk dětí: od 2 let

Kontakt:

Tělocvičná jednota Sokol

Fügnerova 1054/5

Marta Skalická – starostka, tel.: 728 761 563, e-mail: sokoljbc@gmail.com

www.jablonec.org/sokol

FK BAUMIT JABLONEC

Činnost: Fotbalový klub již pro malé hráče.

Věk dětí: od 5 let

Kontakt:

FK BAUMIT Jablonec

U Stadionu 4904/5

Tel.: 483 312 139, Fax: 483 312 140, e-mail: sekretariat@fkjablonec.cz

www.fkjablonec.cz

HC VLČI JABLONEC

Činnost: Hokejový klub již pro malé hráče. Tréninky na ledě i mimo led. Zápasy.

Věk dětí: od 4-5 let

Kontakt:

Sadová 2

Tel.: 483 310 242, e-mail: info@hcvlci.cz , hcvlci@seznam.cz

www.hcvlci.cz

BABY CLUB MIŠUTKA

Činnost: Plavání pro děti v klubovém bazénu o nestejně hloubce (45-70cm a 110cm) a o rozměrech 4x8 m. Kurzy vedou instruktorky s akreditací "učitel plavání kojenců a batolat". Formou hry se děti učí základním plaveckým dovednostem, sebezáchranným dovednostem, orientaci pod vodou, skokům... Počet dětí ve skupině: 6-7. Délka lekce je 35 minut – skupinové plavání a 45 minut – sportovní příprava.

Věk dětí: od ukončeného 5. měsíce do 4 let – skupinové plavání
od 4 let – sportovní příprava

Kontakt:

Baby Club Mišutka

Svatopluka Čecha 1402

Tel.: 480 018 949, e-mail: info@misutka.eu

Kateřina Škrliková, tel.: 731 412 093, e-mail: kaca@misutka.eu

www.misutka.eu

PLAVECKÁ ŠKOLA

Činnost: Plavání pro děti v jabloneckém bazénu s využitím různých pomůcek, básniček, říkadel.

Věk dětí: od 3 let

Kontakt:

Plavecký bazén Jablonec nad Nisou, o.p.s.

Svatopluka Čecha 4204/80

Tel.: 483 319 328, e-mail: bazenjbc@bazenjbc.cz

Jiřina Sůvová – ředitelka plavecké školy, tel.: 603 856 313, e-mail: jsuvova@volny.cz

www.bazenjbc.cz

DOTAZNÍK PRO RODIČE

Vážení rodiče,

obracím se na Vás s prosbou o spolupráci při vypracování bakalářské práce na FP TUL. Práce pojednává o volnočasových aktivitách předškolních dětí a jejich rodin. Pokud jste ochotni věnovat mi několik minut svého času, vyplňte, prosím, následující dotazník. Poskytnuté informace jsou zcela anonymní a budou použity výhradně ke studijním účelům.

Cením si Vaší ochotné spolupráce. S úctou, Martina Hronová

Věk dítěte: (roky/měsíce)

Pohlaví:

Na výchově se podílí (nehodící se škrtněte) – OBA RODIČE

MATKA

OTEC

JINÁ OSOBA

VOLNÝ ČAS

1. Když se řekne „volný čas“, jaké pocity ve Vás tento pojem vyvolá? Pokuste se několika výrazy vyjádřit co Vás první napadne.

2. Jak nejčastěji Vaše rodina tráví společný volný čas?

3. Při volnočasových aktivitách se jako rodič aktivně účastníte (tzn. zapojujete se do her dětí např. na hřišti) nebo dáváte více prostoru dětem?

Zapojuji se PRAVIDELNĚ / OBČAS / NEZAPOJUJI SE - RADĚJI NA DĚTI DOHLÍŽÍM
(nehodící se škrtněte)

4. Volnočasové aktivity častěji zajišťuje:

OTEC MATKA OBA STEJNĚ (nehodící se škrtněte)

5. V jakém věku dítěte je podle Vás vhodné začít vytvářet vztah k volnočasovým aktivitám (tzn. nabízet dítěti různé aktivity, zapisovat je do zájmových kroužků atd.)?

Nehodící se škrtněte.

- Již před třetím rokem života dítěte.
- Od tří let (tedy od nástupu do MŠ).
- Od šesti let (tedy od nástupu do ZŠ).
- Od 2. stupně ZŠ.
- Od jiného věku. Kdy? _____

6. Myslíte si, že způsob trávení volného času rodičů výrazně ovlivňuje vztah dětí k volnočasovým aktivitám?

Nehodící se škrtněte.

- Ano, zásadním způsobem.
 - Ano, částečně.
 - Spíše ne.
 - Vůbec ne. Děti budou trávit volný čas dle svého výběru.
 - Jiná odpověď.
-

7. Myslíte si, že je vhodné zapisovat dítě do zájmových kroužků již v předškolním věku?

ANO / NE (nehodící se škrtněte)

- Pokud ne, jaký věk je podle Vás vhodný? _____

JAK VAŠE DÍTĚ TRÁVÍ VOLNÝ ČAS

8. Navštěvuje již vaše dítě nějaké zájmové kroužky?

ANO/NE (nehodící se škrtněte)

pokud ANO, jaké? _____

a od jakého věku? _____

9. Kolik hodin denně (týdně) se Vaše dítě věnuje těmto aktivitám?

- **Pobyt v přírodě** (procházky, výlety,...)

_____ hodin denně/týdně (nehodící se škrtněte)

- **Pohybové aktivity** (v rámci nějaké organizace, společné rodinné akce – např. plavání,...)

_____ hodin denně/týdně (nehodící se škrtněte)

- **Hra venku** (na hřišti, zahradě)

_____ hodin denně/týdně (nehodící se škrtněte)

- **Prohlížení knížek a společné čtení**

_____ hodin denně/týdně (nehodící se škrtněte)

- **Samostatná hra**

_____ hodin denně/týdně (nehodící se škrtněte)

- **Hra s kamarády**

_____ hodin denně/týdně (nehodící se škrtněte)

- **Povídání s rodiči**

_____ hodin denně/týdně (nehodící se škrtněte)

- **Hraní na počítači**

_____ hodin denně/týdně (nehodící se škrtněte)

◦ Povídáte si s dítětem o hrách, které hraje?

ANO/NE/OBČAS

- **Sledování televize**

_____ hodin denně/týdně (nehodící se škrtněte)

- Programy pečlivě vybíráme bez účasti dítěte. ANO/NE
- Dítě si samo vybírá na co bude koukat. ANO/NE
- Programy vybírají rodiče společně s dítětem. ANO/NE
- Televizi pouštíme pouze na dobu trvání vybraného pořadu. ANO/NE
- Dáváte přednost DVD před televizí? ANO/NE

Proč? _____

- Televize je stále puštěná a pokud dítě něco zaujme, dívá se. ANO/NE
- Povídate si s dítětem o tom co vidělo? ANO/NE/NĚKDY

• **Jiné aktivity, které považujete za důležité:**

_____ hodin denně/týdně (nehodící se škrtněte)

_____ hodin denně/týdně (nehodící se škrtněte)

_____ hodin denně/týdně (nehodící se škrtněte)

ORGANIZACE NABÍZEJÍCÍ AKTIVITY PRO PŘEDŠKOLÁKY NA JABLONECKU

10. Vypište organizace nabízející aktivity pro předškoláky, které znáte a s dítětem navštěvujete - pravidelně nebo příležitostně (různé kluby, zájmové kroužky, ...)

11. Vypište organizace nabízející aktivity pro předškoláky, o jejichž činnosti víte, ale s dítětem nenavštěvujete.

12. Dostupnost informací o aktivitách pro předškoláky je na Jablonecku dostačující.

ANO / NE / NEZAJÍMÁM SE O TO

13. O akcích a aktivitách pro předškoláky se dovídám prostřednictvím:

Nehodící se škrtněte.

- INTERNETU
- NOVIN (např. Jablonecký měsíčník)
- PLAKÁTOVACÍCH PLOCH
- OD KAMARÁDŮ
- JINÝCH ZDROJŮ –

14. Jaké aktivity pro předškoláky Vám na Jablonecku chybí?

DOTAZNÍK PRO RODIČE

Vážení rodiče,

obracím se na Vás s prosbou o spolupráci při vypracování bakalářské práce na FP TUL. Práce pojednává o volnočasových aktivitách předškolních dětí a jejich rodin. Pokud jste ochotni věnovat mi několik minut svého času, vyplňte, prosím, následující dotazník. Poskytnuté informace jsou zcela anonymní a budou použity výhradně ke studijním účelům.

Cením si Vaší ochotné spolupráce. S úctou, Martina Hronová

Věk dítěte: (roky/měsíce)

Pohlaví:

Na výchově se podílí (zakroužkujte):

- OBA RODIČE
- MATKA
- OTEC
- JINÁ OSOBA

VOLNÝ ČAS

1. Když se řekne „volný čas“, jaké pocity ve Vás tento pojem vyvolá? Pokuste se několika výrazy vyjádřit co Vás první napadne.

2. Jak nejčastěji Vaše rodina tráví společný volný čas?

3. Při volnočasových aktivitách se jako rodič aktivně účastníte (tzn. zapojujete se do her dětí např. na hřišti) nebo dáváte více prostoru dětem? Zakroužkujte.

Zapojuji se

- PRAVIDELNĚ
- OBČAS
- NEZAPOJUJI SE - RADĚJI NA DĚTI DOHLÍŽÍM

4. Volnočasové aktivity častěji zajišťuje (zakroužkujte)

- OTEC
- MATKA
- OBA STEJNĚ

5. Od jakého věku se, dle Vašeho názoru, začíná u dítěte formovat vztah k volnočasovým aktivitám?

Zakroužkujte.

- Již před třetím rokem života dítěte.
- Od tří let (tedy od nástupu do MŠ).
- Od šesti let (tedy od nástupu do ZŠ).
- Od jiného věku. Kdy? _____

6. Myslíte si, že postoj rodičů k volnému času a způsob jeho trávení, výrazně ovlivňuje vztah dětí k volnočasovým aktivitám? Zakroužkujte.

- Ano, zásadním způsobem.
- Ano, částečně.
- Ne. Děti budou trávit volný čas dle svého výběru.
- Jiná odpověď. _____

7. Myslíte si, že je vhodné zapisovat dítě do zájmových kroužků (samostatně nebo s rodičem) již v předškolním věku? Zakroužkujte.

- ANO
- NE
- Pokud ne, jaký věk je podle Vás vhodný? _____

JAK VAŠE DÍTĚ TRÁVÍ VOLNÝ ČAS

8. Navštěvuje již vaše dítě nějaké zájmové kroužky ? Zakroužkujte.

- ANO
- NE
- pokud ANO, jaké? _____

_____ a od jakého věku? _____

9. Kolik hodin týdně se Vaše dítě věnuje těmto aktivitám? Nezahrnujte čas strávený v MŠ.

- **Pobyt v přírodě** (procházky, výlety,...) a **hra venku** (na hřišti, zahradě)
_____ hodin týdně
- **Pohybové aktivity** (v rámci nějaké organizace, společné rodinné

akce – např. plavání, cvičení...)

_____ hodin týdně

- **Klidové činnosti v rodině** (prohlížení knížek, povídání, společenské hry,...). Zahrňte, prosím, pouze čas aktivně strávený, ne čas před televizí nebo počítačem.

_____ hodin týdně

- **Samostatná hra**

_____ hodin týdně

- **Hra s kamarády**

_____ hodin týdně

- **Hraní na počítači**

_____ hodin týdně

- **Sledování televize**

_____ hodin týdně

- **Jiné aktivity, které považujete za důležité:**

_____ hodin týdně

_____ hodin týdně

_____ hodin týdně

10. Pokud Vaše dítě již hraje počítačové hry, povídáte si s ním o jejich obsahu? Zakroužkujte.

- ANO
- NE

11. Následující tvrzení se týkají sledování televize. Zakroužkujte ta, která jsou pro Vás pravdivá.

- Programy vybíráme společně s dítětem.
- Programy pečlivě vybíráme bez účasti dítěte.
- Dítě si samo vybírá na co bude koukat.
- Televizi dítěti pouštíme pouze na dobu trvání vybraného pořadu.
- Televize je stále puštěná jako kulisa a pokud dítě něco zaujme, dívá se.
- Televizi pouštíme náhodně, pokud dávají něco, co dítě zaujme, dívá se.
- Dáváme přednost DVD před televizí.

Proč?

12. Povídate si s dítětem o tom co v televizi vidělo?

- ANO
- NE
- NĚKDY

13. Jakým způsobem tráví Vaše dítě svůj volný čas nejraději?

ORGANIZACE NABÍZEJÍCÍ AKTIVITY PRO PŘEDŠKOLÁKY NA JABLONECKU

14. V následujícím seznamu, prosím, zakroužkujte, zda dané organizace *znáte/neznáte* a s dítětem *navštěvujete/nenavštěvujete*.

RODINNÉ CENTRUM MAGNET • znám • neznám / • navštěvuji • nenavštěvuji
Víte, jakých aktivit můžete v Magnetu využít?

MATEŘSKÉ CENTRUM JABLÍČKO • znám • neznám / • navštěvuji • nenavštěvuji
Víte, jakých aktivit můžete v Jablíčku využít?

DŮM DĚTÍ A MLÁDEŽE VIKÝŘ • znám • neznám / • navštěvuji • nenavštěvuji
Víte, jakých aktivit můžete ve Vikýři využít?

DĚTSKÝ PĚVECKÝ SBOR SKŘIVÁNEK • znám • neznám / • navštěvuji • nenavštěvuji

TANEČNÍ ŠKOLA DaM • znám • neznám / • navštěvuji • nenavštěvuji

TANEČNÍ ŠKOLA X-DANCE • znám • neznám / • navštěvuji • nenavštěvuji

TANEČNÍ KLUB TOPDANCE • znám • neznám / • navštěvuji • nenavštěvuji

FOLKLÓRNÍ SOUBOR NISANKA • znám • neznám / • navštěvuji • nenavštěvuji

FOLKLÓRNÍ SOUBOR ŠAFRÁNEK • znám • neznám / • navštěvuji • nenavštěvuji

TANEČNÍ A POHYBOVÉ STUDIO MAGDALÉNA

• znám • neznám / • navštěvuji • nenavštěvuji

TJ SOKOL

• znám • neznám / • navštěvuji • nenavštěvuji

FK BAUMIT JABLONEC

• znám • neznám / • navštěvuji • nenavštěvuji

HC VLCI JABLONEC

• znám • neznám / • navštěvuji • nenavštěvuji

BABY CLUB MIŠUTKA

• znám • neznám / • navštěvuji • nenavštěvuji

PLAVECKÁ ŠKOLA

• znám • neznám / • navštěvuji • nenavštěvuji

15. Informovanost o aktivitách pro děti předškolního věku je na Jablonecku dostačující.

Zakroužkujte.

- ANO
- NE
- NEZAJÍMÁM SE O TO

16. O akcích a aktivitách pro předškoláky se dovídám prostřednictvím:

(zakroužkujte)

- INTERNETU
- NOVIN (např. Jablonecký měsíčník)
- PLAKÁTOVACÍCH PLOCH
- OD KAMARÁDŮ
- JINÝCH ZDROJŮ –

17. Jaké aktivity pro předškoláky Vám na Jablonecku chybí?

- Dostatek dětských hřišť – volně dostupných a udržovaných, bez nutnosti být někde registrován a organizován,
- kavárna (cukrárna) s dětským koutkem,
- chráněný (oplocený, hlídáný) venkovní areál s nabídkou služeb a zábavou pro děti (jako dětský koutek v Liberci),
- možnost častější návštěvy dětského bazénku (v jabloneckém bazénu), většinou je obsazen plaveckou školou,
- více rovných ploch na jízdu na kole,
- lepší vybavení okolí přehrady.

Činnosti, jejichž realizace by mohla být v silách učitelek mateřských škol či jiných pedagogických pracovníků:

- pochody se stanovišti pro rodiče a děti,
- kroužek cyklistiky,
- kluby pro děti v odpoledních hodinách (za špatného počasí není kam jít),
- víkendové aktivity,
- práce s bižuterií, výroba šperků,
- jazykové kurzy,
- turistika,
- atletika pro předškoláky,
- sportovní kroužky – míčové hry, brusle,...,
- cenově dostupné dětské kroužky.